LIETUVIŲ

DIENOS

SPECIALUS NUMERIS OPERAI

50

LIETUVOS OPERA

PIRMASIS LIETUVOS OPEROS "TRAVIATOS" PASTATYMAS 1920 METAIS

1971 M. BALANDŽIO MĖN.

LITHUANIAN DAYS

APRIL 1971

LIETUVIŲ
DIENOS
LITHUANIAN DAYS

4364 Sunset Blvd., Hollywood, Ca. 90029
Telefonas: 664-2919

1971, balandis Nr. 4 (213)
Eina XXII metai
April, 1971 No. 4 (213)
Vol. XXII

Vyriausias Redaktorius / Editor-in-Chief
Bernardas Brazdžionis
Literatūros Redaktorius / Literature Editor
Juozas Tininis
Foto Redaktorius / Photo Editor
Daumantas Čibas
Anglų k. Redaktorius / Senior English Editor
Milton Stark
Anglų k. Redaktorius / English Editor
Alfonsas Milukas

Leidėjas / Publisher
Anthony F. Skirius
Administratorius / Circulation Manager
Juozas Andrius

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.
Signed or initialed articles do not necessary reflect the opinion of the editors or of Lithuanian Days magazine.

Žodinę ir visą kitą medžiagą, spausdintą "Lietuvių Dienų" žurnale, LD leidykla pasilaiko teisę panaudoti kitais atvejais be atskiro susitarimo.
Publishers reserve the right to reprint any or all matter published in Lithuanian Days magazine without separate agreement with the authors.

Rankraščius ir kitą medžiagą, jei kitaip nesusitarta, redakcija taiso ir tvarko pagal savo nuožiūrą.
Manuscripts or other matter submitted for publication in Lithuanian Days magazine will be edited at the discretion of the editors, unless otherwise agreed upon.

Panaudojant medžiagą, prašoma pažymėti šaltinį.
Republication of material from "Lithuanian Days" permissible only with indication of this source.

"LIETUVIŲ DIENOS" YRA SUJUNGTOS SU "KALIFORNIJOS LIETUVIU", LEISTU 1946-49 M.
"LITHUANIAN DAYS" IS COMBINED WITH "CALIFORNIA LITHUANIAN", PUBLISHED 1946-49.

Prenumerata atnaujinama automatiškai, nelaukiant atskiro pranešimo. Nutraukdamas prenumeratą, skaitytojas administraciją painformuoja laišku.
If subsription is to be discontinued at expiration, notice to that effect should be sent; otherwise it will be renewed automatically.

Leidžiama kas mėnuo, išskyrus liepos ir rugpiūčio mėn.
Published monthly, except July and August.

Atskiro nr. kaina 85 centai. **Single copy 85¢**

Prenumerata metams $8.00 bet kuriame pasaulio krašte.
Subscription $8.00 per year in any country of the world.
Garbės prenumerata / Honorary subscription $12.00.

"Second Class Postage Paid at Los Angeles, California".

TURINYS / CONTENTS

Opera tautos kultūroje 3
Lietuvių Operos sukaktuvinė šventė 4
A. Sodeika, Ovacijos ilgai netilo. 6
Operos momentai atsiminimuose.
P. Oleka, A. Galaunienė 6
Gražina. K. Inčiūros libreto ištrauka. 7
"Pakelkime taurę" už Lietuvos operą!
J. Žilevičius. 8
Gausiai iliustruota asmenimis, montažais, grupėmis ir operų pastatymais.

ENGLISH SECTION

Birth and Growth of Lithuanian Opera.
Excerpts from Stasys Santvaras' speech... 19
A Foreigner's Look at Lithuanian Opera and Ballet. Excerpts from E. C. Davies book...

Įvairumai. 23

VIRŠELIAI / COVERS

PIRMAS VIRŠELIO PSL. / FRONT COVER

Pirmasis "Traviatos" pastatymas 1920 metų gruodžio 31 Kaune. Paskutinis veiksmas.

Alfredas — K. Petrauskas, Violeta — A. Galaunienė, Žermonas — A. Sodeika, Flora — V. Podėnaitė, Grenvilis — P. Oleka, Gastonas — V. Marcinkus, Baronas — J. Bieliūnas, Anina — J. Vencevičaitė; dirigentas — J. Tallat-Kelpša; režisorius — K. Glinskis; chorvedys — J. Štarka.

Be Petrausko, Afredą vėliau Lietuvoje dainavo A. Kutkus, J. Babravičius, J. Byra, V. Česas, K. Gutauskas, S. Indra, V. Noreika; Violetą — po Galaunienės — J. Dvarionaitė, E. Kardelienė, E. Mickūnaitė, J. Jasaitytė, I. Ylienė..

1970 m. gruodžio 31 d., minint operos 50-ties metų sukaktį, Lietuvoje "Traviata" pastatyta 372-trą kartą.

Kaip ši, taip ir kitos operos Lietuvos Teatre buvo atliekamos lietuvių kalba; libretus yra vertę žymiausi lietuvių poetai: F. Kirša, B. Sruoga, K. Binkis, M. Vaitkus, S. Santvaras ir kt.

Opening performance of Lithuanian Opera on December 31st, 1920. Final act scene from "La Traviata".

This opera was sung in Lithuanian from the very beginning — as are other operas since then; their fine, lasting renderings from the original languages were constantly being provided by leading Lithuanian poets — F. Kirša, B. Sruoga, K. Binkis, M. Vaitkus, S. Santvaras and others.

50th anniversary of Lithuanian Opera commemorated in Vilnius with the 372nd performance of "La Traviata" on New Year's Eve, traditionally reserved for this opera.

PASKUTINIS VIRŠELIO PSL. / BACK COVER

"La Traviata" — Lietuvių Operos Chicagoj pastatymas 1966 m.

1. Violeta — sol. L. Šukytė, jau keleri metai dainuojanti Metropolitan operoj New Yorke;

2. Violeta — Sol. Daiva Mongirdaitė, gyvenanti Bostone ir rengianti individualius koncertus; ji taip pat dainuoja Violetą ir šių metų (1971) Chicagos Liet. Operos "Traviatos" pastatyme. Žermonas — A. Grigas.

3. "La Traviata" 1966, I veiksmas.

"La Traviata" staged by the Chicago Lithuanian Opera in 1966.
Title role singers: L. Šukytė (1), and Daiva Mongirdaitė (2); Act one (3).

ADMINISTRACIJA RAŠO

Garbės prenumeratos mokestį $12 naujiems metams atsiuntė:

J. Bagdanavičius, Ht. Springs, AR
Dr. K. D. Balukas, Chicago, Ill.
E. Boreiša, Chicago, Ill
Vysk. V. Brizgys, Chicago, Ill.
O. Ivaškienė, So. Boston, Mass.
Dr. J. Lapinskas, Chicago, Ill.
Mažeika-Evans, Chicago, Ill.
Dr. J. Petrikonis, Woodbine, IW
C. Pocius, Columbus, Ohio.
Dr. A. Razma, Joliet, Ill.
Dr. D. Surantas, Rockford, Ill.

ŽURNALUI PAREMTI AUKOJO:

$30.00 — J. Žilevičius, Chicago, Ill.
$10.00 — A. Jaras, W. Hartford,CT
$4.00 — K. Miškinis-Nerima Narutis, Rochester, N. Y.
$3.00 — M. Cibas, Great Neck, NY
$2.00 — J. Agurkis, Omaha, NB, P. Atkočiūnas, D.D.S., Cicero, Ill., J Baublys, Detroit, MI,J. Bičiūnas, Chicago, IL. (Yra daugiau)

Administracija visiems nuoširdžiai dėkoja.

LIETUVIŲ DIENŲ žurnalo ir knygų PLATINTOJAI

J. A. V-se

Brooklyn, N. Y. — "Darbininko" adm-ja.
So. Boston, Mass. — S. Minku.s
Chicago, Illinois — Balys Brazdžionis, 'Draugas', 'Marginiai', 'Terra' Gifts International.
Cleveland, Ohio — "Dirva", V. Rociūnas,
Detroit, Mich. — "Gaiva", "Neringa", St. Anthony's Parish Library.
Grand Rapids, Mish. — J. Belinis.
Kenosha, Wis. — B. Juška.
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas.
Putnam, Conn. — Immaculata Conception Convent.
Rochester, N. Y. — A. Sabalis.
Waterbury, Conn. — "Spauda".
Woodhaven, N. Y. — "Romuva".

Anglijoje

Kew, Surrey — "Dainora".
Bradford, Yorks — Kun. J. Kuzmickis.

Australijoje

Adelaide, Edwardstown — A. Kubilius.
W. Brunswick — A. Vingis.
St. Kilda — N. Butkūnas.
Sydney — Kun. P. Butkus.

Italijoje

Roma -- Mnsgr. V. Mincevičius.

Kanadoje

Toronto, Ont. — V. Aušrovas, A. Kuolas, P Misevičius,
Montreal, Que. — P. Rudinskas, (Parish Library)
Sudbury, Ont. — Kun. A. Sabas.

Venecueloje

Caracas — Kun. A. Perkumas.

Lietuvos Valstybės Teatro rūmai Kaune, kur nepriklausomybės metais buvo Lietuvos Valst. Opera ir Baletas ir Dramos Teatras. Čia įvyko pirmasis operos "Traviatos" spektaklis.

Čia taip pat vykdavo įvairūs koncertai, minėjimai ir kt. iškilmingi posėdžiai.

Teatras turi 266 vietas (13 eilių) partery ir, be to, 439 vietas ložėse ir trijuose aukštuose, taigi iš viso 705 vietas.

Dabar čia yra Kauno Valstybinis Muzikinis Teatras.

The original building that housed the Lithuanian State Opera, Ballet and Drama since inception, 1920, since the first performance of "La Traviata". Concerts and commemorations have also taken place here, as well as significant ceremonies and acts of state.

It has 705 seats.

Presently the State Musical Theatre of Kaunas performs here, after the State Opera and Ballet Theatre was transferred to the capital, Vilnius, in post war years.

Opera tautos kultūroje

Daug sričių rodo lietuvių jaunos, ką tik atsikūrusios valstybės pirmųjų dešimtmečių nepaprastus laimėjimus, — viena tokių sričių yra opera.

Kai dabar matome, kad J. Amerikos Valstybėse milijoniniai miestai, kaip Los Angeles ir kiti, neturi savo operos, prisimename nė dviejų šimtų tūkstančių gyventojų neturintį Kauną ir jame puikiai veikiančią operą. Gal ir jos neilgas amžius, po pirmųjų sezonų, būtų buvęs nulemtas, jei netrukus ji nebūtų buvus suvalstybinta ir išgelbėta iš finansinių nepriteklių. Operos, kaip dramos ir baleto teatro suvalstybinimas padarė tai, kad šie menai įgavo valstybinę globą ir galėjo ne tik tarpti, bet kartu augti ir tobulėti.

Ar nebuvo tas liuksusas mažai valstybei tik ambicijos ar prestižo klausimas? Ar neapsunkino jis valstybės iždo, didindamas išlaidas ir nešdamas nuostolius, kai algos buvo mokamos ne pagal pajamas, o pagal etatus?

Pritariam tam svetimtaučiui keleiviui, kurs prieš II pas. karą lankęsis Pabaltijo kraštuose (E. C. Davies, ž. šio nr. 21 psl.) pastebėjo, kad lietuviai į operą žiūri kaip tautinę būtinybę, o ne kaip į liuksusą ar socialinę funkciją. O tų būtinybių būta ir daugiau.

Šiandieną, atgal atsigręžus, norėtųsi sakyti, kad valstybinės paramos turėjo susilaukti ir kitos meno kūrybos sritys, kaip literatūra ir dailė, subsidijuojant jų leidyklas, žurnalus, teikiant kūrybines stipendijas, — ir šios sritys turėjo talentų, kurie valstybei kartais atrodė esą posūniais. O ir jie būtų atnešę daug didesnių laimėjimų ir sukrovę didesnių lobių, taip reikalingų tautinės dvasios gyvybei.

Lietuviškų tradicijų eilėje daina ir vaidinimas buvo ne vien prabanga, bet gyvenimo prasmė, būtinybė, viltis, katarsis. Tat ir lietuviškoji opera, (ir teatras) pradėta organizuoti ir įkurta ne valstybės, kaip koks biurokratinis departamentas, bet pačių menininkų, — yra tautos kūrybinės gyvybės išraiška, vienas kultūrinių versmių šaltinis. Jis ir iš tolo mus gaivina, didžiuojamės jo nauja atžala, džiaugiamės tėvynėje augant operos menui, kad ir nelengvai, stengiantis eiti tradiciniu tautos keliu.

Lietuvos Valstybinės Operos 50 metų minėjimo Chicagoje, š. m. sausio 30-31 d. d. iškilmių garbės stalas. Iš kairės: J. Kudirka, pirmas dainavęs "Rigoletto" operoje, K. Dabulevičius, Vilniaus Operos steigėjas, G. Kijauskas, SJ, T. Jėzuitų provincijolas, J. Kutkuvienė-Vencevičaitė, pirmoje "Traviatoje" dainavusi Aniną, kons. dr. P. Daužvardis, prof. J. Žilevičius, Operos tarybos narys, vienas aktyviųjų Lietuvos Valst. Operos kūrėjų, M. ir A. Rudžiai, Chicagos Lietuvių operos globėjai, O. Žilinskaitė, pirmojo op. choro dalyvė, M. Varnienė, dail. A. Varnas, L. Valst. Operos dekoratorius. Foto V. Noreika

Scenes from the commemoration of the 50th anniversary of the Lithuanian State Opera that took place in Chicago on Jan. 30-31st, 1971:
1. Guests of honor at the dais table; The opera exhibition (in pictures); 3. An academy of commemoration; 4. Inauguration address — speaker — soloist A. Sprindys.

Lietuvių operos sukakties šventė

Lietuvos Valstybinės Operos ir Baleto 50 metų sukaktuvinis minėjimas Chicagoje

Praeitų metų gegužės mėnesį buvo pradėta rūpintis 50 metų nuo pirmo vaidinimo Lietuvos Operos ir Baleto sukakties minėjimu. Juozas Žilevičius, vienas likusis gyvųjų tarpe iš Lietuvių Operos Tarybos (ž. 7 p.) iškėlė mintį, kuriai visuotiname operos, baleto ir kitų operos dalyvių bendrame susirinkime entuziastingai buvo pritarta. Išrinktas vykdomasis komitetas, į kurį įėjo šie asmenys: J. Žilevičius — garbės pirmininkas, solistai: A. Sprindys — pirmininkas, S. Adomaitienė — vicepirmininkė, A. Kalvaitytė — iždininkė, muz. P. Armonas — sekretorius ir S. Džiugienė — Chicagos Lietuvių Operos atstovė.

Minėjimas įvyko 1971 m. sausio 30-31 d. Chicagoj. Pirmą vakarą buvo Lietuvos Valstybinės Operos Teatro veiklos parodos (nuotraukose) atidarymas Čiurlionio Galerijoje, kur buvo išstatyta virš 600 eksponatų iš Lietuvių Muzikologijos Archyvo ir kitur.

Kitą dieną atlaikytos iškilmingos Mišios Tėvų Jėzuitų koplyčioje; Mišias atnašavo T. Br. Markaitis SJ, kompozitorius, ir pasakė tam momentui pritaikytą, įdomų pamokslą. Per pamaldas giedojo solistai Iz. Motekaitienė su A. Kalvaityte, J. Krištolaitytė ir J. Vaznelis; vargonais palydėjo M. Motekaitis.

Po to įvyko akademija, kurios pradžioje pagerbti operos mirusieji. Stasys Santvaras, buv. operos solistas tenoras, rašytojas, iš Bostono, skaitė išsamią paskaitą apie nueitą operos kelią.

Po paskaitos buvo rodomos skaidrės iš teatro gyvenimo ir personalijų: operos solistai, dirigentai, baleto solistai ir kiti asmenys ar dalykai, susiję su opera, iš garsiajusočių palydint mūsų solistų arijomis ir J. Gruodžio baleto "Jūratė ir Kastytis" orkestrine muzika.

Tos pačios dienos vakare įvyko banketas Jaunimo Centro didžiojoje salėje su menine programa, kurią atliko sol. J. Krištolaitytė, pianinu palydint iš Kanados atvykusiam koncertmeisteriui St. Gailevičiui. Baletą pašoko balerina I. Montautienė su dukra.

Banketui vadovavo minėjimo reigimo komiteto pirm. sol. A. Sprindys, pededant vicepirm. sol. S. Adomaitienei.

Šokiams grojo B. Pakšto padidintas orkestras.

Visose minėjimo dalyse žmonių buvo perpildyta, ankšta.

Į minėjimą buvo atvykę iš tolimiausių Amerikos ir Kanados vietų — Kalifornijos ir Floridos, New Yorko ir Bostono, Montrealio ir Toronto. Suvažiavo operos sukakties šventės atšvęsti buvusių solistų, dirigentų, baleto šokėjų, instrumentalistų, net choro narių. Parodoje, paskaitoje bankete ir kitose minėjimo dalyse čia matei buvusias primadonas, vienus žymiųjų solistų, maestro dirigentus ir kt. operos šulus, ant kurių veidų prabėgantis laikas paliko savo pėdsakų raukšles, o nelengva gyvenimo našta palenkė pečius. Bet neatėmė teatrinio meno entuziazmo ir sielų bičiulystės. Tas jų susitikimas, po daugelio metų palikus Lietuvą, buvo nepaprastai džiugus, aplaistytas ašaromis. Tai buvo vienas įspūdingiausių momentų, ir visi atrodė, lyg viena šeima, apsijungusi bendru džiaugsmu. Pirmos dienos vakare visi atvykusieji buvo nufilmuoti, ir dalis jų įkalbėjo į juostą savo įspūdžius ir nuotaikas.

Gauta daugelis sveikinimų. Dalyvavusieji, grįžę, rengėjams atsiuntė daug padėkos laiškų už puikų paminėjimą.

Taip pagal galimybes paminėta sukaktis Lietuvos operos, kuri gimė iš pasišventimo, dirbo ryžtingai ir išaugo į didį meno kolosą, turtinusį Lietuvos kultūrinį gyvenimą nepriklausomybės metais.

Antanas Sprindys, op. solistas, minėjimo rengimo komitetoto pirm. atidaro sukakties minėjimą.

Lietuvos Valst. Operos 50 metų jubiliejaus komiteto nariai: Adomaitienė S. — vicepirm., Armonas P. — sekr., Džiugienė S. — Chicagos Lietuvių Operos atstovė, Kalvaitytė A. — izd., Sprindys A. — pirmininkas, prof. Žilevičius J.— garbės pirmininkas.

Lietuvos Valst. Operos 50 metų sukakties minėjimo akademija Jaunimo Centre Chicagoj.

Dalyviai atsistojimu pagerbia operos mirusiuosius.

Lietuvos Valst. Operos 50 metų sukakties minėjimo parodos atidarymas —kalba komiteto vicp. S. Adomaitienė.

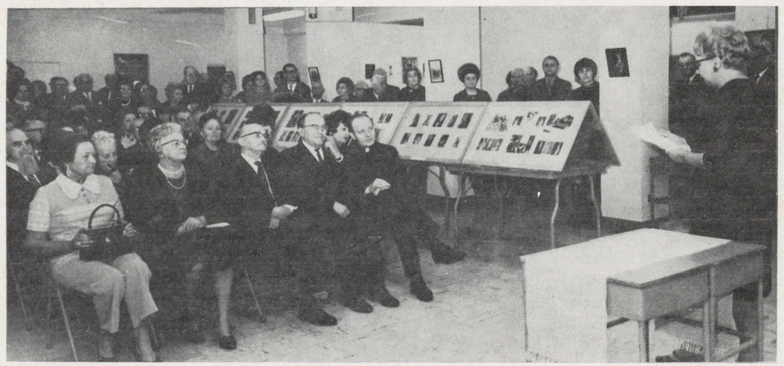

Ovacijos ilgai netilo...

Iš A. Sodeikos atsiminimų

LIETUVOS OPEROS KŪRIMASIS

1920 m., paviešėję Petrauskų tėviškėje, pameškerioję, pasidžiaugę saule, grįžome su Kipru į Kauną. Čia jau radome ir Miką. Sutarėme visi trys pavažinėti, pakoncertuoti kai kuriuose Lietuvos miesteliuose. Programą sudarėme vien iš liaudies dainų. Mikas Petrauskas sutiko mudviem akomponuoti ir būti pranešėju; kartais jis charakterizuodavo dainas, nurodydavo jų kilmę ir kt. Man šios gastrolės buvo puiki proga pasimokyti iš mūsų įžymiojo dainininko. Įsiklausydavau į jo interpretaciją, frazuotę, stebėjau kiekvieną jo judesį ir žingsnį scenoje.

Po šių gastrolių Mikas Petrauskas nuvyko į Šiaulius pas savo pažįstamus. Ten jis buvo sumanęs organizuoti liaudies operą, bet tai jam nepavyko, – jis pastatė tik porą operečių. Mudu su Kipru kurį laiką dar paviešėjome Jurbarke, mano tėviškėje.

1920 m. vasaros pabaigoje kartą pas Kiprą Petrauską į "Birutės" viešbutį užėjo kompozitorius Juozas Tallat-Kelpša ir atsinešė savo suharmonizuotą dainelę baritonui "Žaliojoj lankelėj", su kuria čia pat mus supažindino. Daina man labai patiko, aš ją nusirašiau ir netrukus išmokau. Kompozitorius juokavo, kad man, kaip amerikonui, paskutiniame posme vietoj "neliek ašarėlių" galima dainuoti: "Aš tau užmokėsiu dolerėliais"...

Jis dažnai mus aplankydavo. Nuolatos susitikdami, mes sumanėme organizuoti lietuvišką operą. Tikėjomės, kad mums padės Meno kūrėjų draugija. Nutarėme, kad pirmiausia reikėtų statyti "Traviatą". Tallat-Kelpša su Kipru Petrausku pradėjo galvoti apie rolių paskirstymą.

Vieną dieną jie sukvietė visus Kaune gyvenančius dainininkus. Baritonų atsirado net trys: Juozas Bieliūnas, Aleksandras Kačanauskas ir aš. Kipras liepė mums visiems trims paruošti Žermono rolę: premjeroje, aišku, dainuos ją tas, kuriam ji geriausiai pavyks. Pirmoji mūsų Violeta buvo Adelė Galaunienė.

Iš karto nusiminiau, pagalvojęs, kad nepajėgsiu išlaikyti konkurencijos, bet vis dėlto, prisiminęs pirmuosius savo, kaip vargonininko, žingsnius, kibau į darbą: Žermonas visur mane persekiojo. Operą režisavo Kipras Petrauskas, dramos artisto Konstantino Glinskio padedamas. Dirigavo Tallat-Kelpša. Pradžia buvo sunki: koncertmeisterio neturėjome, mokėmės patys, namie. Grupinių muzikinių repeticijų metu mums akomponavo pats dirigentas Tallat-Kelpša.

Pradėjau rimtai įsitraukti į operos artisto darbą. Grupinės muzikinės repeticijos teikia tam tikrą pasitenkinimą, ypač kai tenka dainuoti su partneriais – duetus, ansamblius, vėliau ir vaidinti – persikelti į visai kitą pasaulį, atsisakyti savojo "aš". Stebiu, kaip laisvai, be jokio įtempimo, Kipras Petrauskas vaidina Alfredą, – tarsi šis vaidmuo būtų specialiai jam skirtas. Tuo metu aš negalėjau nė įsivaizduoti Alfredo kitokio.

Išmokę dainuoti atmintinai, pradėjome repeticijas scenoje, kurias vedė Kipras (muzikinių repeticijų metu jis taip pat mums gerokai padėdavo). Mums, operos naujokams, pirmieji žingsniai scenoje buvo sunkūs. Juk čia viską reikėjo derinti su muzika: eiseną, judesius, bendravimą su partneriais. Drąsindavomės tik mintimi, kad ir tikrieji artistai profesionalai ne iš dangaus iškritę. Kipras kiekvienam nurodydavo, paaiškindavo, padėdavo įsijausti į kuriamąjį charakterį. Jis patardavo ypač daug dirbti namie.

Prasidėjo bendros repeticijos, nes buvo nutarta, kad "Traviata" turi išvysti rampos šviesą 1920 m. gruodžio 31 d. Visi dirbome entuziastingai, negaudami už tai jokio atlyginimo ir visai nesiskaitydami su laiku. Aš pradėjau lyg ir pajusti šiokį tokį pagrindą po kojų: atsirado senio tėvo gestai, eisena bei balsui reikalingos spalvos. Rūbus siūdinomės patys savo lėšomis.

Pagaliau atėjo genralinė repeticija. Grimuojamės. Bepigu jaunam vaidinti jauną, – užtenka tik šiek tiek pasipudruoti, kai kur paryškinti rausvumą ir pakeisti šukuoseną. O man, jaunam, reikia pavirsti seniu. Turiu būti barzdotas, su ūsais, – tikras senas prancūzas. Režisierius Glinskis patarė barzdą ir ūsus priklijuoti. Kadangi specialių klijų nebuvo, teko pasinaudoti stalių klijais. Iš pradžių nesisekė: tai ūsai per platūs, per ilgi, tai barzda per didelė, – į prancuzą visai nepanašus. Pagaliau vargais negalais viską suderinau ir prisiklijavau. Ne mažiau bėdos buvo, kai reikėjo barzdą ir ūsus nusipešioti: kai stalių klijai išdžiūsta, nors peiliu juos gramdyk...

Ir štai vieną dieną mieste išvydau plakatus, skelbiančius apie būsimą pirmąjį Lietuvos operos spektaklį. Čia šalia artisto profesionalo Kipro Petrausko figūravo ir mano pavardė. Net pačiam sunku buvo patikėti, kad esu operos artistas. Įsikūnijo mano sena svajonė!

Išaušo 1920 m. gruodžio 31-ji. Kokia tai buvo nepaprasta diena! Kiek jaudinimosi! Nuo pat ryto vaikščiojau lyg nesavas, – kad tik pavyktų, kad tinkamai atrodyčiau, kad balsas gerai skambėtų! Trys valanlos prieš spektaklį jau rūpi grimas, barzdą, ūsus gerai priklijuoti. Žiūriu pro uždangos skylutę – šventiškai pasipuošusios publikos pilnutėlė salė.

Prasideda operos overtiūra, ir pirmą kartą pakyla Lietuvos operos teatro uždanga. Antrame veiksme pasirodau scenoje ir aš. Iš karto mane net šaltas prakaitas išpylė, bet paskiau susivaldžiau, ir viskas vyko laimingai, be jokių nesklandumų.

Žiūrovai buvo spektakliu labai patenkinti. Ovacijos ilgai netilo. Po vaidinimo, publikai reikalaujant, mes, artistai, turėjome pasirodyti net keletą kartų. Žodžiu, triumfavome. Kitą dieną visi kalbėjo, kad lietuviai jau irgi turi savo operą. Pasipylė pagyrimai, o taip pat ir kritiški žodžiai artistams. Aš pats savimi nebuvau visiškai patenkintas, jaučiau, kad galėjau geriau pasirodyti. Bet nenusiminiau, tikėjau, kad dirbdamas ateityje daugiau pasieksiu, nes tobulinimuisi šioje srityje galo nėra.

Teatro vadovybė ėmė galvoti aipe tolesnį teatro repertuarą. Nutarta statyti lietuvių nacionalinę operą – M. Petrausko "Birutę". Ši opera mums nebuvo visai nauja. Kipras 1906 m. Vilniuje atliko Birutės brolio vaidmenį, o aš Čikagoje jau buvau vaidinęs senį vaidilą.

OPEROS MOMENTAI ATSIMINIMUOSE

TOKIA BUVO PRADŽIA

Iš Petro Olekos atsiminimų

"Po kiek laiko pasirodė kompozitorius ir dainininkas baritonas A. Kačanauskas. Jis taip pat užsidegė šita (Įsteigti operos teatrą — LD red.) idėja ir siūlo A. Ponkjelio operą "Lietuviai", nes jos turinys susijęs su Lietuva. Bet šiai operai reikia didelio choro ir orkestro, tad mums ji visiškai nepriimtina. Vėl lieka tik planai ir svajonės. Taip atėjo 1920 metų vasara. Staiga sužinome, jog į Kauną iš Peterburgo atvyko jau pagarsėjęs tenoras Kipras Petrauskas, o iš Amerikos — Antanas Sodeika. Tallat-Kelpša iš karto nuvyko pas Kiprą, siūlydamas jam Dž. Verdžio "Traviata". Opera mums labai tinkama — yra pagrindiniai atlikėjai, o svarbiausia — galėsime pasinaudoti senomis dramos dekoracijomis ir savais kostiumais.

Turėjome puikų Alfredą – K. Petrauską, Žermoną — A. Sodeiką. Violeta buvo parinkta jaunutė A. Galaunienė, tuomet baigusi, rodos, tik keletą dainavimo kursų Maskvoje. Tad Tallat-Kelpša iš karto ėmėsi su ja dirbti. Kadangi tuokart bosų daugiau nebuvo, man teko ruošti ir Markizo, ir Daktaro partijas.

Repeticijoms susirinkdavome vakarais, nes dieną beveik visi dirbo. Repetuodavome teatre, muzikos mokykloje bei kitur. Daugiausia rūpesčių buvo Tallat-Kelpšai — reikėjo surinkti orkestrą, o iš kur? Šiaip taip jis suorganizavo nedidelį būrį (apie 18) muzikantų iš įvairių kavinių. Pirmu smuiku grojo [...] M. Leškevičius, tuomet dirbęs notaru...

...Daug triūso įdėjo J. Štarka, rinkdamas bei apmokydamas chorą. Dekoracijas surinko iš senojo rusų dramos teatro sandėlių, kostiumus atsinešėme patys — savus ir skolintus, kas fraką, kas smokingą. Kiek blogiau buvo su perukais, kurie buvo reikalingi seniams — juk visi buvome jauni!

Pagaliau atėjo gruodžio 31-oji. Perpildytame Kauno teatre pakilo uždanga. Tai buvo nepakartojama šventė—gimė lietuviškas operos teatras." (Literatūra ir Menas, 1970. X.3, nr. 40).

PIRMOJI VIOLETA
— Adelė Galaunienė

"Jau per pirmąjį teatro sezoną kauniečiai pamėgo lyrinio plano dainininkę A. Galaunienę, kuri subtiliai, su didelu meniniu taktu atskleisdavo scenoje atstumtos ir pažemintos Violetos tragediją.

Keletą įdomių faktų, parodančių, kokiose sąlygose tuomet teko dirbti jaunam mūsų operos kolektyvui, papasakojo dainininkės vyras P. Galaunė. "Kartą vakare, — prisimena P. Galaunė, — eidamas pasitikti iš teatro grįžtančios žmonos, sutikau J. Tallat-Kelpšą, kuris pasakė, jog ką tik matęs ją netoli buvusios jėzuitų bažnyčios. Paspartinęs žingsnį, aš greitai pamačiau sėdinčią ant didžiulio ryšulio Adelę, kuri, netekusi paskutinių jėgų, graudžiai verkė... Tuo metu operos dainininkai privalėjo patys rūpintis ne tik sceniniais kostiumais, bet ir visu būtinu rekvizitu. Minėtas ryšulys ir buvo Violetos rekvizitas, kurį aš prieš kiekvieną "Traviatos" spektaklį tampydavau į teatrą..." (Iš V. Mažeikos rašinio "Operos teatro pionierė" — Puslapis iš operos teatro istorijos, Muzika ir Teatras, 1963)

Gražina

Jurgio Karnavičiaus 4 v. opera

Pagal A. Mickevičiaus poemą "Gražina"

Libretą parašė *Kazys Inčiūra*

PIRMAS VEIKSMAS

Salė Liūtauro pily Naugarduke. Puota. Gražina, Rimvydas, Laimutis, Ramunė, Jaunas Bajoras, bajorai, vaidilos, merginos. Visi linksminasi.

MIŠRUS CHORAS
Čia susirinkom viešnagėn į pilį,
Gerkim, siauskim, šokim!
Kur širdys širdį supranta ir myli,
Gerkim, siauskim, šokim!

JAUNAS BAJORAS
Tarp gražių ir jaunų naupiliečių,
Kaip danguje saulė,
Gražina mums šviečia!

VYRŲ CHORAS
Tegu aidi, tegu mainos

MIŠRUS CHORAS
Linksmos smagios mūsų dainos!
Mes už savo motiną žemelę
Eisim sunkų ir atkaklų kelią.

Eisim, eisim, eisim
Kovon už gimtą šalį!

Čia susirinkom viešnagėn į pilį;
Gerkim, siauskim, šokim!

LAIMUTIS
Tarpe gražių ir jaunų naupiliečių
Kaip danguje saulė, skaisti ir vie-
Mūsų valdovė tešviečia, /na,
Mūsų tauri Gražina!

MIŠRUS CHORAS
Tėviškės vardas pasklido
Visų tolimiausių žemių kraštuos.

GRAŽINA
Dėkui už dainas, mielieji mano žmonės!
Liūtauras turi grįžti iš sunkios kelionės.
Sutiksim kunigaikštį mes linksmai,
Pavargusį palinksminsim dainom.

JAUNAS BAJORAS
Liūtaurą mes sutiksim su dainom

LAIMUTIS
Dar sietynas danguje,
Žvaigždės mirga dausoje.
Veskit dainą mums, mergelės!

MOTERŲ CHORAS
Reik paklaust Gražinos valios.

RAMUNĖ
Reik paklaust Gražinos valios.

VYRŲ CHORAS
Veskit dainą mums, mergelės!

RAMUNĖ
Tegu mūsų širdyse

LAIMUTIS
Žydi žaliosios rūtelės!

JAUNAS BAJORAS
Mergelėms
Padainuokit!

VYRŲ CHORAS
Padainuokit mums!

DALIS MERGINŲ
Ne, nemokam.

RAMUNĖ
Padainuokim!

KITOS MERGINOS
Padainuokim jiems!

VYRAI
Dainuokit!

GRAŽINA
Dainuokit!

Merginos pamažu susispiečia į būrį ir tariasi dainuoti

MOTERŲ CHORAS
Padainuokim!
Padainuokim mes Gražinai.
Padainuokim!

Į dangų žvaigždės renkas,
Užsnūdo girios tankios,
O lylia, lylia, lylia,
Užsnūdo girios tankios.

Močiut, pirkliai atjoja
Nuo mėlyno Dunojaus,
O lylia, lylia, lylia,
Nuo mėlyno Dunojaus.

Jau dunda į mūs dvarą,
Medučio ir gintarų,
O lylia, lylia, lylia,
Medučio ir gintarų...

Tai ne pirkliai, dukruže,
Piršlių žirgai atūžia,
O lylia, lylia, lylia,
Piršlių žirgai atūžia.

Močiut, močiut, vaduoki,
Už svetimo neduoki,
O lylia, lylia, lylia,
Už svetimo neduoki.

Pavirsiu gegutėle,
Svirnelin atplasnosiu
Ir sunkią vargo gėlą
Raudote tau raudosiu...

Atleisk man, deive Milda,
Aš liksiu vainikuota...
Giria naktis nutildė,
Ten, kur piršlių prajota.

Į dangų žvaigždės renkas,
Užsnūdo girios tankios,
O lylia, lylia, lylia,
Užsnūdo girios tankios.

RIMVYDAS
Kam tos rūškanos svajos,
Kai pati mus laimė vejas?
Kam svečių laukt nuo Dunojaus:
Jų gimtoj šaly gana.
Tai ir širdžiai suliepsnojus
Dera mums tauri daina.

VYRŲ CHORAS
Jei ulioti, tai ulioti,
Jei giedoti, tai giedoti,
Kol midus, kol žalias vynas,
Kol midus, kol žalias vynas
Bėgs upeliais iš statinių,
Visos širdys kol užkais,

RIMVYDAS
Kol nuvirsim po stalais.
VYRŲ CHORAS
Valio! Valio!

MIŠRUS CHORAS
Valio! Valio! Valio!
Mūsų Rimvydas, mūsų linksmintojas!
Prie midaus ir ant žirgo pirmasis!
Valio! Valio!

Visi geria, linksminasi.

LAIMUTIS
Stokit! Palaukit! Buvom pamir-
Laukia eilės juokdariai! /šę!
Ei, tepašoka vikriai!

Įbėga juokdariai ir šoka "Juokdarių šokį". Juokdarių šokis – pantomima.

KVIESLYS
Paklausykite manęs jauno kalbančio,
Aukso dzingalu dzinguliuojančio.
Tai tuos namuos...
Greit paruoškite vietą čia
Balandėlei sėdėti!

Sugodojo pamotė leisti
Už vanago Balandėlę.
Tai apdulkino Balandėlę
Plėšrusis vanagėlis...

Smailink, piršly, liežuvį,
Vytok ją midum, pamote,
Neilgai jau Balandėlė
Čia daili svečiuosis...

Atskrenda vedlys jaunikis,
Vanagas raibasis,
Kibir vibir, kibir vibir per laukus,
Dritum dratum per miškus.

Tai pateko vanagėlis
Lokiui į nasrus.
Nurauk ūsus tam gyvatei,
Tu greičiau nurauk!
Cha! Cha! Cha!
Cha, cha, cha, cha!

Visi geria ir pamėgdžioja juokdario šokį

MIŠRUS CHORAS
Puiku! Puiku! Nuostabiai!
Puiku! Puiku!
Tai vikrūs mūsų juokdariai!

RIMVYDAS
Negirdėjom dar vaidilų
Apie praeitį mūs žilą.
Ei! Vaidilos!
Mūs vaidilos Lietuvoje
Giesmių niekad nestokojo
Ir šįvakar nestokos
Apie žygius Lietuvos.

Pasirodo vienas vaidila su kanklėmis

I VAIDILA
Lietuvai skirta vargo vargeliai,
Brolis prieš brolį kardą jau kelia.
Kas iš tų žemių, pilių ir turtų,
Protėvių balsui širdys apkurto.
Mindo jaunieji bočių tikybą,
Dievui naujajam šventnamiai ži-
Gojai šventieji ošti nutilo, /ba.
Reikia nutilti seniui vaidilai.

Pasirodo kiti du vaidilos

II VAIDILA
Gedulu kam dangstytis,
Leiskit jaunimui giedoti:
Lekia mūs žirgas vytis,
Lietuvą veda į klotį.
Kardas kieno aštriausias?
Žirgas kieno eikliausias?
Mūsų lietuvių didvyrių!

— — — — — — —

JAUNAS BAJORAS
Tankumyne skardi ragas,
Būrin renkas vyrai smagūs.

Kurgi josim? Į Žemaičius
Globot senių ir našlaičių:

Tolijo, tolijuto, tata.
Tolijo, tolijuto, tata to.

Kai gyslose verda kraujas,
Ligi Vyslos nukeliaujam...

Tvirtos pilys jų mūrinės,
Bet tvirtesnės mūs krūtinės...

VYRŲ CHORAS
Tolijo, tolijuto, tata...

"PAKELKIME TAURĘ" UŽ LIETUVOS OPERĄ!

Švenčiant 50 metų sukaktį nuo pirmojo Traviatos operos pastatymo

Rašo *J. Žilevičius*

Kiekviena tauta didžiuojasi savo menininkais, nežiūrint kokios srities jie būtų, kad tik jų veikla kultūrina tautą ir kelia jos vardą kitų tautų akyse. Ką besakyti, kai tie menininkai apsijungia bendrai veiklai, o ką bekalbėti, kai susijungia kelių rūšių meno specialybės bendron veiklon, sakysim *operon*. Apie operą ir prisiminsime, nesigilindami, iš kokių menų ji susideda — tą žino visi, bet kalbėsime vien tik apie *savąją operą*. Atsikūrusi nepriklausoma Lietuva ypatingai įsitikino operos naudingumu jaunai valstybei. Tą suprato greitai ir jos vadai ir negailėjo stambių lėšų, nors valstybės iždas neturėjo pertekliaus.

LIETUVIŠKOS OPEROS PRADŽIA

Rusų carui valdant Lietuvą, 1905 metais siautė revoliucinis judėjimas. Tuo metu Mikas Petrauskas (1873-1937) ruošėsi baigti Petrapilio konservatorijoje dainavimo klasę. Viskas ėjo gerai, tik staiga žandarai padarė jo kambaryje kratą, nes sužinojo, kad Mikas Petrauskas dalyvauja revoliucinėje prieš carą veikloje ir rašo revoliuciniams žodžiams kompozicijas — nutarta jį areštuoti. Mikas, tai "suuodęs", pasišalino iš Petrapilio, atvyko Lietuvon ir pas artimą draugą, Pušynės dvare, Raseinių apskr., 1906 m. vasarą parašė scenos veikalą "Birutę" (pasinaudodamas to pat vardo Žemkalnio melodramos tekstu), kuri pirmą kartą pastatyta Vilniuje 1906 m. spalių mėn.

J. Tallat-Kelpša, pirmasis dirigavęs Lietuvos operos pastatymui, ilgus metus dirbęs operĳe.

J. Tallat-Kelpša, the first musical conductor of the Lith. Opera.

Statydamas "Birutę", Mikas Petrauskas savo vardo negarsino, o užrašė skelbimuose, kad "Birutę" scenai rengia Kipras Petrauskas ir Kazėnas. Pastatymas Vilniuje padarė visiems didelį įspūdį ir susilaukė daug pagyrimų.

Po "Birutės" pastatymo, negalėdamas išvengti žandarų persekiojimo, M. Petrauskas išvažiavo Šveicarijon, Genevon, o 1907 — į JAV-bes ir čia tuojau pradėjo darbuotis lietuvių kolonijose. "Birutė" pirma kartą JAV-se buvo pastatyta Čikagoj, 1908 metų pavasarį. Po to buvo plačiai statoma įvairiose kitose lietuvių kolonijose.

Iš viso M. Petrauskas yra parašęs nemažiau 18 sceninių, operetinio pobūdžio veikalų. Ilgai nelaukdamas, jis ėmė kurti 6-šių aktų operą "Eglė, žalčių karalienė", kurios premjera įvyko 1924 m., Boston, Mass., Broadway Teatro salėje, vadovaujant prof. Stuart Mason. Orkestras buvo iš 32 asmenų, o autorius atliko pagrindinį vaidmenį — Žalčio, žalčių karaliaus. Solistais buvo: K. Kriaučiūnas, komp., bos. A. Bačiulis, col. bos. J. C. Navadauskas ir eilė kitų visuomenės veikėjų ir muzikos mėgėjų. Opera susilaukė milžiniško pasisekimo. Šimtai žmonių grįžo nuo teatro, negavę bilietų. 1934 m. balandžio 8 d. "Eglės" operą atliko "Birutės" choras Chicagoj, vadovaujant J. Byanskui (Eglės klaviras išleistas 1917 m. Bostone).

Lietuvoje "Eglės" premjera įvyko 1939 m. vasario 15 d.; statyta 14 kartų. Ją pertvarkė ir dirigavo J. Dambrauskas. Akivaizdoje to, kas pasakyta, Mikas Petrauskas garbingai užsipelno *lietuviškos operos Tėvo vardo!*

LIETUVOS OPEROS ORGANIZAVIMO IŠVAKARĖSE

Nepriklausomoje Lietuvoje, 1918 m., buvo suvaidinta Kaune opera "Birutė", vadovaujant J. Tallat-Kelpšai, simfoniniam orkestrui pritariant (instrumentalistai buvo dirigento surankioti iš kavinių ir šiaip gyventojų Kauno apylinkėse). Vaidinime dalyvavo V. Jonuškaitė, J. Olšauskas, V. Marcinkus, V. Nacevičius ir eilė kitų.

1920 m., politinėms aplinkybėms susiklosčius, nuo ankstybo pavasario, lyg susitarę, iš "rytų šalelės" ir pora iš JAV, pradėjo rinktis dainininkai, kompozitoriai ir instrumentalistai. Balandžio

Lietuvių Operos Taryba (1920): J. Žilevičius, J. Tallat-Kelpša, Stasys Šilingas ir Kipras Petrauskas. Ši komisija ir pravedė I-jį operos pastatymą.

Council members of the Lithuanian Opera who in 1920 produced the first opera; J. Žilevičius, author of our issue's article, is the only survivor of them. He resides in Chicago, and is director of an Archive of Music.

16 d. prie Lietuvių Meno Kūrėjų Draugijos susiorganizavo muzikos sekcija. Susirinkime, kuriame dalyvavo 10 žmonių, pirmininku buvo išrinktas J. Tallat-Kelpša. Vėliau toms pareigoms išrinktas St. Šimkus.

Dainininkai, susirinkdami būreliais, svarstė, kokių operų bent atskiras dalis galėtų statyti pagal esamas balsines jėgas. Buvo padėta ruoštis A. Rubinšteino op. "Demono" ir P. Čaikovskio op. "Eugenijaus Onegino" ištraukos.

Vidury vasaros jau buvo šie solistai: sopranas A. Nezabitauskaitė-Galaunienė, mezo-sopranas Vl. Grigaitienė ir J. Vencevičiūtė, tenoras J. Byra, baritonai J. Bieliūnas, Al. Kačanauskas, bosai P. Oleka ir St. Audejus.

J. Bieliūnas ir Al. Kačanauskas siūlė pradžioje statyti ne ištisai operą, bet atskiras dalis tų operų, kurios jauniems dainininkams jau buvo žinomos, — "Eugenijaus Onegino" ir "Demono", — ir tik iš lėto eiti prie visos operos pastatymo, nes apie platesnį darbą ir manyti nebuvo manoma — nebuvo nei choro, nei orkestro, nei dirigentų, nei tekstų vertimų, nei dekoracijų, o kas svarbiausia, nebuvo teatro. Visi tie pastatymai buvo numatyti be orkestro, tik pianu pritariant.

Buvo apsistota prie "Demono". Vl. Grigaitienės bute prasidėjo partijų mokymasis. Mokė vienas kitą. Muzikalinės dalies vedėju buvo Al. Kačanauskas, kaip daugiau su ansambliu darbavęsis Rygoje. Piano partija buvo tik viena. Reikalingas teksto ištraukas iš tos operos išvertė poetas Faustas Kirša.

Pradėtas darbas ėjo labai iš lėto — minėti trūkumai trukdė. Be to, ir ūpo nebuvo. Taip sakant, — nebuvo savimi pasitikėjimo, kažko trūko. Nebuvo reikiamo gyvumo, tur būt, ir dėl to, kad nė vienas iš tų dainininkų platesnio darbo sėkmingumu netikėjo. Jie matė daug triūso, o mažai naudos ir malonumo. Be to, kai kurie iš jų buvo užimti tarnybomis ir tam darbui tik vakarines valandas tegalėdavo skirti. Didele menko spartumo priežastimi buvo dar ir tai, kad nesirado nė vieno iš dainininkų, kuris būtų gerai ir sąmoningai arčiau susipažinęs su visa operos pastatymo technika — nebuvo vieno kitu pasitikėjimo.

Galų gale pasisiūlė į direktorius ir administratorius kažkoks vokietis, vardu Wiljamas, buvęs kažkur visokių teatrinių pastatymų agentu. Jis vistik nujautė šiam sumanymui ateitį ir pažadėjo visa, kas reikalinga, įtaisyti, organizuoti ir net algas apmokėti. Tačiau juo nepasitikėta, nors derybos ir buvo vedamos, ir jis tuo reikalu net Vokietijon važinėjo. Tuomet dar trūko tenoro svarbiajai rolei, chormeisterio, dekoratoriaus ir dirigento. Ilgainiui su tuo vokiečiu derybos nuėjo niekais.

Vėliau atvykusių tarpe buvo: iš Petrapilio Kipras Petrauskas, iš Amerikos Mikas Petrauskas su A. Sodeika. Jie, kiek Kaune pasisvečiavę, surengė vieną-kitą koncertą provincijoje, apsigyveno Vilniuje (nes tada Vilnius buvo lietuvių rankose), kur M. Petrauskas išnuomavo patalpas, suorganizavo chorą ir rengėsi statyti operetes. Kauniškiai, numatę, kad solistų pasidalinimas neduos operai teigiamų vaisių, delegavo į Vilnių pas Petrauskus, A. Kačanauską dviem atvejais, kviesdami prisidėti prie kauniškės gru-

KIPRAS PETRAUSKAS, vienas L. V. Operos kūrėjų, pirmasis tenoras, visą nepriklausomybės laikotarpį dainavęs operoje ir sukūręs dešimtis neužmirštamų vaidmenų; pirmos "Traviatos" Alfredas. Vėliau dirbo Konservatorijoje ir išaugino jaunų solistų įpėdinių.

Miręs, palaidotas Vilniuje.

Čia jis Otelo, to paties vardo operoje (1938), sukūręs vieną reikšmingiausių vaidmenų.

Kipras Petrauskas, international famous tenor; one of the original founders of the Lith. State Opera (1920) to which he remained dedicated all his life. Died recently in Vilnius at age of 82. (?)

pės. Abu kartu gavo neigiamą atsakymą; kauniškiai tęsė toliau darbę be Petrauskų. Tuo tarpu lenkai užėmė Vilnių, ir K. Petrauskas su Sodeika atsidūrė Kaune, o Mikas išvyko Amerikon.

Tų pat metų lapkričio mėn. operos reikalais prasidėjo aktyvesni susirinkimai. Juos pradėjo lankyti ir K. Petrauskas. Visi pajuto, kad pradėtas sumanymas gali duoti gerų pasėkų. Svarbiausia, niekaip nebuvo galima susitarti dėl operos vadovybės: ar ją tvarkys minėtoji Liet. Meno Kūrėjų d-ja, ar atskiri asmenys, ar kokia kita organizacija.

Tuo reikalu buvo padaryta daug susirinkimų, ir to pasėkoje susidarė dvi grupės: vieni norėjo, kad opera būtų L.M.K. D-jos žinioje, kiti gi – kad būtų visiškai savarankiška. Galų gale prėjo prie to, kad Kipras Petrauskas sudarė operos tarybą iš K. Petrausko, St. Šilingo, J. Tallat-Kelpšos ir J. Žilevičiaus ir nutarė palikti prie L.M.K. D-jos kaip operos sekciją. Čia tenka pastebėti, kad L.M.K. D-ja buvo tartum koks Švietimo Ministerijos Departmentas. Švietimo Ministerija skirdavo lėšas įvairiems L.M.K. D-jos globoj esančioms meno sekcijoms: tapybai, vaidybai, muzikai ir kitoms.

PASIRENGIMAS "TRAVIATAI"

Darbas pradėjo eiti visu smarkumu, nes dalyviai pamatė, kad reikalas įstatytas į teisingas vėžes. Operos veikėjuose galėjai pastebėti džiaugsmą ir begalinį pasišventimą. Finansai galvos nebekvaršino – jais rūpinosi Švietimo Ministerija.

Nutarta statyti operą "Traviata". Kipras Petrauskas ėmėsi viso pastatymo darbo. Visi jam iš širdies gelbėjo: jis buvo režisierius, dirigentas ir chormeisteris praktikose. Jis ir sceną planavo, dekoracijas rinko, rūbus tvarkė, baletą jungė ir t. t. Darbas ėjo per visas dienas, ir net naktimis, nebesustodamas. Padėjėju K. Petrauskas pasikvietė artistą režisierių K. Glinskį.

V. Grigaitienė, sopranas, pirmaeilė operos solistė; daug dainavusi operoje; dirbdama Konservatorijoje išleidusi dešimtis jaunų solisčių.; mirusi JAV-se.

V. Grigaitienė, soprano soloist and educator at Conservatory; died after emigration to the U. S.

Vincė Jonuškaitė (Zaunienė, vėliau Leskaitienė), mezzosopranas; sukūrusi savitą Carmen vaidmenį ir daugelį kitų ryškių vaidmenų; pasižymėjusi koncertais ir individualia liaudies dainų interpretacija. Gyvena New Yorke.

Čia Jonuškaitė Bizet operos Carmen vaidmenyje.

V. Jonuškaitė, mezzosoprano of international fame (Carmen; folksong interpretations). Now resides in New York.

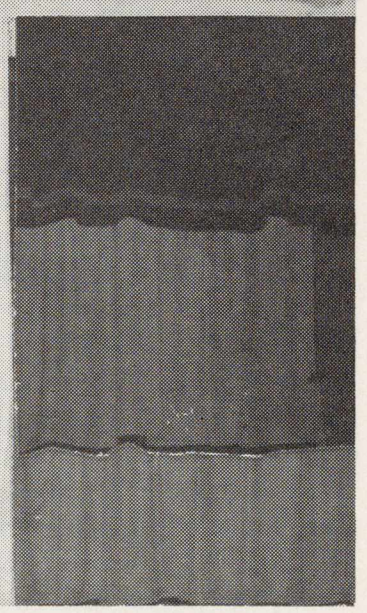

LIETUVOS VALSTYB. OPEROS SOLISTĖS — SOPRANAI:

Soloists of the pre-war Lithuanian State Opera (in Kaunas, later in Vilnius) — sopranos:

J. Augaitytė, V. Dagelytė, J. Dvarionaitė, J. Jasaitytė, K. Jozevskaitė, R. Manelytė, S. Matulaitytė, Iz. Motekaitienė, V. Podėnaitė, Pr. Radzevičiūtė, A. Staškevičiūtė, M. Valčkienė, P. Valavičiūtė, N. Zaniauskaitė.

Šis ir kiti grupiniai solisčių-tų sąrašai spausdinami abėcėlės eile.

J. Augaitytė, sopranas; dainavusi daug vaidmenų, ypatingai Vilniaus operoje.

J. Augaitytė, soprano, as Madam Butterfly; now has a studio in Philadelphia.

Jadvyga Vencevičaitė (Kutkuvienė), mezzosopranas Marina operoje "Borisas Godunovas". Solistė pradėjo dirbti operoje nuo pirmojo pastatymo ir dainavo per 20 metų daug didesnių ir mažesnių rolių. Gyvena Chicagoj.

J. Vencevičaitė, mezzosoprano, as Marina in "Boris Godunov". She sang at the opera for 20 years, beginning with the original cast. Now of Chicago, Illinois.

Elzbieta Kardelienė ir Kipras Petrauskas operoje "Lakmė".

Kardelienė —koloratūrinis sopranas, žymiausia "Traviatos" Violetos interpretatorė; taip pat atlikusi daug kitų pirmaeilių vaidmenų. Gyvena Montrealyje ir turi dainavimo studiją.

E. Kardelienė and Kipras Petrauskas in "Lakme". The soloist, a coloratura-soprano, a distinguished singer of many leading roles, including Violeta. Now leading her music studio in Montreal, Canada.

Neturint patyrusio dirigento, reikėjo ir jį priruošti, o kadangi nė vienas iš jaunųjų mūsų teoretikų nebuvo operų dirigavęs, niekam nebuvo drąsos to darbo imtis. Ir kai K. Petrauskas, eilę metų prisižiūrėjęs iš praktikos Marijos Teatre Petrapilyje, pažadėjo kiek sugebėdamas padėti, tuosyk "Traviatą" apsiėmė statyti J. Tallat-Kelpša, o sekančią operą turėjo imtis diriguoti J. Žilevičius. Kurį laiką jis oficialiai ir buvo laikomas antruoju operos dirigentu, kai buvo numatyta statyti "Faustas".

Alodija Dičiūtė-Trečiokienė, mezzosopranas; gerai atlikusi daug vaidmenų operoje, pasižymėjusi balsu ir vaidyba.

A. Dičiūtė, mezzosoprano, in "Faust".

Lietuvos Valst. Operos solistės — MEZZOSOPRANAI:

Mezzosopranos of the Lithuanian State Opera:

S. Adomaitienė, A. Arnatauskienė (Vaitkutė), A. Augustinavičienė, M. Lipčienė, F. Pupėnaitė, Veriovkinaitė.

Alė Kalvaitytė, mezzosopranas; sėmingai dainavusi operoje ir koncertavusi Vak. Europoje.

Mezzosoprano A. Kalvaitytė, now of Chicago.

Antanina Dambrauskaitė, sopranas; viena Lietuvos operos pirmūnių; pagarsėjusi koncertų solistė. Gyvena Floridoje.

Čia Dambrauskaitė Puccini operos "Madame Butterfly" pagrindiniame vaidmenyje.

A. Dambrauskaitė, soprano. One of the earliest leading primadonnas of the Lith. Opera. Now retired and living in Florida.

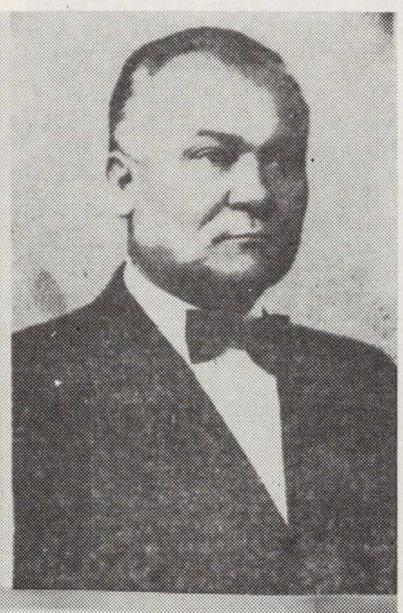

Lietuvos Valst. Operos ęsolistai — TENORAI:

The tenors soloists of the State Opera:

J. Babravičius, J. Byra, K. Gutauskas, Vl.Ivanauskas, K. Orentas, St. Santvaras, A. Satkūnas, A. Sprindys.

K. Petrauskas ir A. Kutkus dedami atskirai.

Tarybos nariai darbą buvo pasidalinę taip: Kipras Petrauskas buvo bendrai visų dalių vedėjas; Stasys Šilingas, kaip įtakingas visuomenės veikėjas, buvo pasiėmęs vesti atstovavimą valdžios tarpe, kad gautų operos darbuotei plėsti pritarimo ir lėšų; Juozas Tallat-Kelpša buvo muzikos dalies vedėjas, jo pareiga buvo mokyti solistus partijų, vesti grupinius dainavimus, tartis su orkestro nariais, jį organizuoti; Juozui Žilevičiui teko pasiimti visą administraciją: rasti repeticijoms vietą, pasirūpinti vertimais, paruošti gaidas orkestrui, tvarkyti dekoracijas, rūbus ir visą scenos pastatymą, rasti šviesai tvarkyti mechanikus ir pn. Kadangi pasirodė, jog praktinėje administracijoje be galo daug darbo, teko atsisakyti nuo dirigavimo, ir tada paliko tik vienas dirigentas — J. Tallat-Kelpša. Keletą metų jis vienas ir diriguodavo, nors tai buvo be galo sunkus darbas. Trūkstant muzikų, kurį laiką J. Žilevičiui teko ir sufleruoti operai, iki tą darbą perėmė iš Vienos grįžęs, tada konservatorijos studentas A. Vanagaitis; o vėliau — J. Dambrauskas.

J. Štarka turėjo kiek anksčiau savo vardo chorą. Jis su tuo choru apsiėmė priruošti operoje choro partijas. Didžiausias vargas buvo surasti vietą choro praktikoms — jis buvo stumdomas po įvairius kampus, iš vietos vieton, iki surasta vieta Liaudies Namų valgyklos salėj.

Solistams buvo kiek geriau, nes tada Miesto Teatras jau buvo L. M. K. D-jos žinioje, kur J. Žilevičius buvo pakviestas administruoti. Teatro raštinėje, nors ir mažas kambarėlis, bet ten buvo galima nuolat repetuoti, o kai kurie solistai net savo butuose tai atlikdavo, jei tik kuris turėjo pianiną.

Teatre būtų buvę daugiau vietos, bet trūko muzikos instrumentų, kol vėliau buvo gauta pianinų, po vokiečių išsinešdinimo palikusių be savininkų. Teatre nuolat eidavo žydų grupių vaidinimai, tat ir scena buvo sunkiai prieinama bendrosioms repeticijoms.

PIRMOJI OPERA

Po sunkaus ir vargingo dviejų mėnesių darbo, 1920 metų gruodžio 31 d. buvo suvaidinta pirmoji lietuvių kalba opera "Traviata" (komp. Verdi). Bilietų nedaug teliko viešam pardavimui, nes beveik visi buvo išparduoti administratoriaus privačiam bute. Jam ištisas dienas žmonės nedavė ramumo — ir pro užrakintas duris triukšmu veržėsi, reikalaudami bilietų. Paskutinę operos statymo savaitę administracijai teko ir naktimis nemiegoti, nes darbas scenoje tęsėsi kone ištisas 24 valandas.

Visi operos dalvviai buvo išvargę, kad dėl kai kurių imta bijotis, ar neatsitiks jiems kas blogo scenoje, turint omenyje, kad kai kurie scenoje pasirodys pirmą kartą.

Publikos prisigrūdo ne tik viso teatro kampai, bet buvo pilnas ir orkestras ir užkulisiai. Sustabdyti žmonių veržimąsi teatran reikėjo milicijos pagelbos. Tai buvo viena tų švenčių, kurios nepriklausomos Lietuvos jaunų dienų kultūros istorijoje, ypač lietuvių muzikos istorijoje, bus aukso raidėmis įrašytos.

Prieš pasikeliant uždangai, scenoje pasirodė Stasys Šilingas, pranešdamas apie operos atidarymą, prakalbėdamas į pilnutėlę salę maždaug šiais žodžiais:

"Daug yra tautos gyvenime svarbių etapų, prie kurių tauta prieina tik per šimtus metų. Vienas tų istorinių etapų lietuvių tautai bus ši diena. Šiandien su-

Aleksandras Kutkus, tenoras, Canio vaidmenyje "Pajacuose"; daug metų dainavo pagrindines tenoro partijas operoje. Po II-jo pas. karo gyveno ir mirė Chicagoje.

A Kutkus, tenor, as Canio in Pagliaci opera.

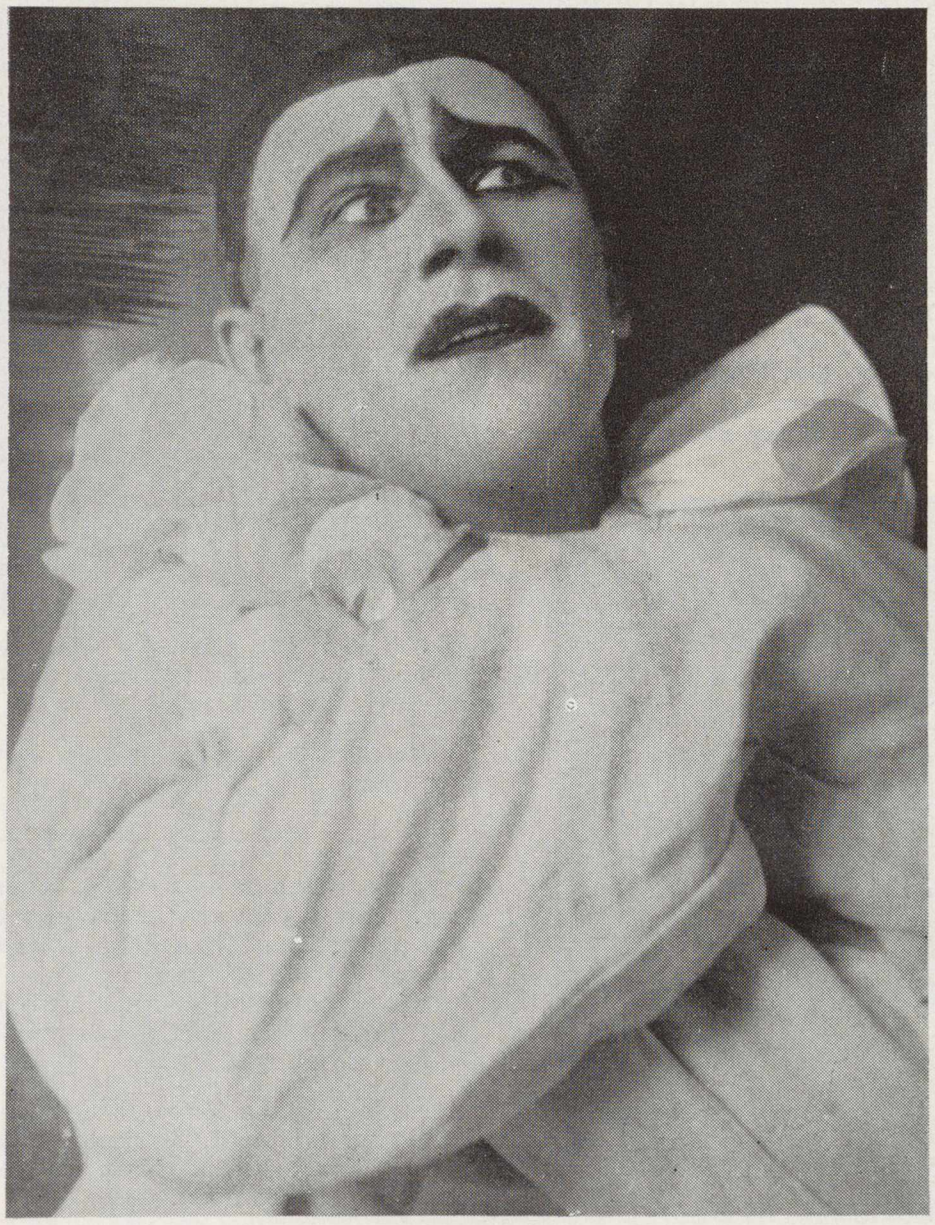

Lietuvos Valst. Operos solistai — BARITONAI:

The Lith. State Opera's baritone soloists:

J. Bieliūnas, A. Dvarionas, A. Kačanauskas, S. Liepas, A. Mažeika, Step Sodeika, J. Stasiūnas, Ch. Šulginas.

silaukėm tos laimingos ir iškilmingos dienos, kada nepriklausomoje Lietuvoje galime atidaryti pirmąją lietuvių operą..."

Kas beatmins visa, ką jis toliau sakė. Daugeliui ašaros akyse žibėjo. Tai džiaugsmo ašaros, pa našiai, kaip žibėjo susilaukus pirmos lietuvių kalba spausdintos, laisvę spaudai atgavus, kngyos. Tai buvo momentas, kurio niekas neužmirš iš tų, kurie turėjo laimės ten būti.

Ir štai šią graudingai džiaugsmingą valandą staiga pasikelia uždanga ir, kaip perkūno griausmas, suskamba iš visų solistų lūpų, chorui ir orkestrui pritariant, "Lietuva, tėvyne mūsų". Po to suskambėjo overtiūra, ir opera jau pradėjo pirmuosius žingsnius. Vieni solistai drebėjo iš baimės, kiti iš nuovargio.

Tam vaidinimui buvo spėta mašinėle išspausdinti vos 37 programos. Skelbimų buvo išspausdinta 110 egzempliorių. Tie skelbimai ir programos, be abejo, šiandien jau yra didelė istorinė retenybė.

TOLESNI ŽYGIAI IR KLIŪTYS

Porą dienų pailsėjus, buvo pradėta galvoti apie tolimesnį operos darbą, nes tam dar jokio plano nebuvo. Keletą kartų iš eilės pastačius "Traviatą", kurios net provincijos inteligentai būriais plaukė Kaunan išgirsti ir pamatyti, 1921 m. vasario 16 d. jau buvo paruošta M. Petrausko opera "Birutė". Tam pastatymui buvo nupieštos Adomo Varno dekoracijos ir pagaminti savo lėšomis rūbai, o dalis buvo atvežta iš Berlyno. "Traviatos" dekoracijos buvo sulopytos, senos, darytos dail. Vl. Didžioko. Visi vaidintojai "Traviatoje" buvo apsirengę paprastais išeiginiais rūbais, todėl, kad neturėjo atitinkamų tam sceninių drabužių. "Birutė" dėl publikos nesidomėjimo buvo tuojau iš repertuaro išimta. Birželio mėn. 16 d. buvo pastatyta, A. Sutkui režisuojant, Rubinšteino opera "Demonas".

Šis 4 mėnesių laikotarpis operos gyvenime buvo vienas iš sunkiausių. Repertuare tebuvo vos viena opera, kuri negalėjo nei publikos, nei vaidilų bepatenkinti — nusibodo ir vieniems ir kitiems.

Esantį orkestrą teko panaudoti simfoniniams ir kameriniams koncertams. Tiek vieni, tiek antri davė nemažą deficitą. Kauniškiai, nepratę prie koncertų, mažai juos telankė. Ypatingai lietuvių mažai ateidavo, o tinkamai pamėgusio muziką jaunimo, kuris vėliau beveik pusę visų parengimų lankytoju sudarydavo, dar tada nebuvo. Visuomenė pradėjo žvairuoti, kad, girdi, iš operos nieko gero nebus, nes susidėdamaiš jauniklių ji negalėsianti greit repertuaro paruošti...

Operai labai pakenkė K. Petrausko ir A. Sodeikos išvykimas Italijon. Likusieji dainininkai, nusikamavę, pradėjo nerimauti. Keletą kartų suvaidinus "Demoną" birželio 28 d. buvo baigtas pirmasis operos sezonas.

Vidurvasarį grįžo K. Petrauskas su A. Sodeika ir atsivežė J. Kudirką. Iki tol tenoro partiją atlikdavo vienas J. Byra. Dabar ūpas vėl visiems pakilo, ir jau lapkričio mėn. atidaromas antras sezonas su opera "Rigoletto".

Žmonių, kaip ir pirmame operos atidaryme, pilnutėlis teatras, tik visų ūpas kitas, ne kaip pirmąjį sezoną atidarant: nebesijautė nepasitikėjimo operos darbui, ypač, kai pamatė "Rigoletto" pastatymo naujas dekoracijas ir naujus drabužius.

Tą vasarą L.M.K. D-jos rūpesčiu buvo nupirkti Tilžėje teatriniai drabužiai. Jie sudarė daug palengvinimo operai, nes nebereikėjo tais dalykais rūpintis.

Tame pat laikotarpyje buvo pradėta galvoti apie operos suvalstybinimą. Kai kurie valdžioje stovį asmenys labai tam priešinosi, bijodami didelio deficito, o kiti, kurie sugebėjo operos kultūrinę reikšmę įvertinti, šią mintį palaikė. Tuo metu jau visiems vaidiloms, solistams, kurie pirmiau įvairiose įstaigose tarnavo, buvo mokama mėnesinė alga. Darbas pakeltu ūpu, ėjo vidutinišku greitumu.

Sunku buvo ką nors greitai pastatyti, kai tik vienų vienas Kipras Petrauskas turėjo repertuarą; kiti ne tik repertuaro, bet ir jokio pasiruošimo operos menui beveik neturėjo. Be t,o reikėjo ir tekstus lietuvinti, ir į knygas įrašinėti, ir orkestracijas gauti ir t. t. Vienos

Stays Baras, (kairėj) po II pas. karo, jau už Lietuvos ribu išaugęs į žymiausią tenorą, su vienu iš savo mokytojų — Jonu Butėnu.

S. Baras, right, matured to one of the leading Lithuanian tenors since emigration; shown with his teacher J. Butėnas.

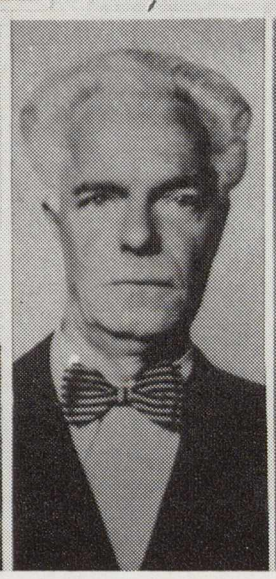

Lietuvos Valst. Operos solistai — BOSAI:

Basso soloists of the Lithuanian State Opera:

J. Katelė, A. Kučingis, A. Norvaiša, P. Oleka, Vl. Puškorius, St. Sodeika, A.. Vaičiūnas

Ipolitas Nauragis, bosas, Boriso Godunovo vaidmenyje to paties vardo M. Mussorgskio operoje. — Dėl žemo, galingo, sodraus balso I. Nauragis užsienio spaudoje vadintas lietuviškuoju šaliapinu. Po II pas. karo gyvena JAV-se.

Ipolitas Nauragis called the Lithuanian Chaliapin for his deep bass voice; performs the title role of "Boris Dodunov". Soloist now resides in U. S.

naujos operos pastatymui reikėdavo mažų mažiausia 4-5 mėnesių be galo įtempto darbo. Dėl šių priežasčių naujo repertuaro paruošimas ėjo sunkiai.

DEKORACIJOS IR ORKESTRAS

Sunkus buvo darbas ir su dekoracijomis. Atvykęs Vl. Didžiokas, kitur dekoratyvinį darbą dirbęs, paėmė visą tą dalyką į saso rankas. Darbas technikos atžvilgiu tiek buvo "pavyzdingas", kad "Rigoletto" dekoracijos tiek paišė, kad pastatytos scenoje, jos nudažydavo grindis ir darbininkus tokia spalva, kokios buvo pačios dekoracijos. Ir nenuostabu, nes maltos kreidos būdavo dešimtimis svarų sutepama į mažą drobės gabalą. Aišku, ši kreida, nuolat dekoracijų medžiagą lankstant ir kilnojant, turėjo birti, keldama debesis dulkių. Daininkai tokiose sąlygose besidarbuodami, pradėjo sirgti. Prie to prisidėjo senų grindų suplaišiojimas, iš kur, einant, ar stipriau baletą šokant, užgavus grindis, kildavo dulkės, ir tuolaik visi pradėdavo scenoje čiaudėti. Tai buvo nepaprastai biaurus dalykas, ir tokiu būdu šie antrieji metai buvo nemalonumų metai.

Gelbstint padėtį administratorius ieškojo visokių priemonių pašalinti tuos kyliančius dulkių debesis iš grindų plyšių. Tartasi su visokiais specialistais ir buvo gautas patarimas grindis ištepti tam tikra alyva. Ji sutrauksianti plyšius ir sulaikysianti dulkes. Taip ir padaryta. Bet štai kita bėda: grindys pasidarė juodos ir nepaprastai slidžios. Slidinėjo solistai, choristai, nekalbant jau apie baletininkus. Ta nepakenčiama padėtis darbą labai apsunkino. Šios aplinkybės privedė prie to, kad valdžia iš Kauno miesto valdybos teatro pastatą perėmė ir, suvalstybinusi, padarė pagrindinį remontą, visiškai visus teatro rūmus atnaujindama. (Remonto metu opera buvo persikėlusi į dar blogesnes patalpas, į vadinamą "Tilmanso teatrą Šančiuose).

Tai buvo paskutinės operos vargo dienos. Nemažai vargo buvo ir su režisūra, nes tie režisieriai, kurie gyveno tada Lietuvoje, buvo dramos pastatymų specialistai, bet ne operos režisavimo, kuris visiškai skirtingas nuo dramos režisūrų.

Vėliau išsiauginta savųjų, ir jie studijoms buvo siunčiami į užsienį.

Jonas Vaznelis Sparafucile vaidmenyje "Rigoletto" operoje, kurią 1961 m. statė Lietuvių Chicagos Opera.

Jonas Vaznelis as Sparafucile in "Rigoletto", Lihuanian Opera in Chicago, 1961. Bass-baritone J. Vaznelis is one of the most prominent Lithuanian soloists in emigration.

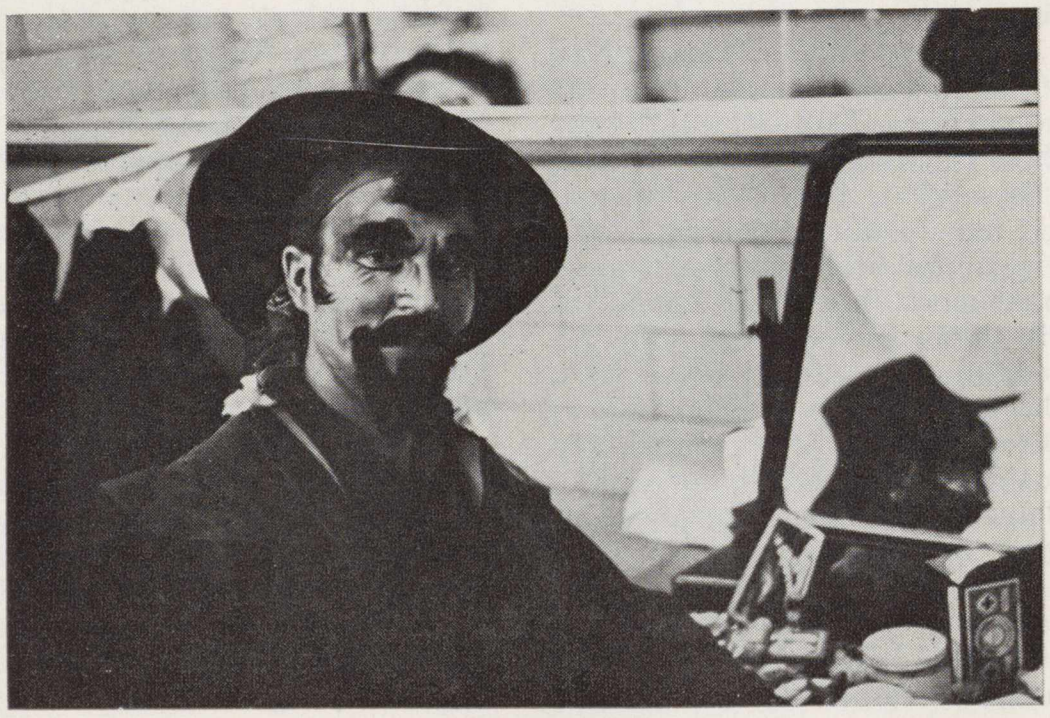

Vl. Baltrušaitis, baritonas; gabiai reiškęsis būdinguose vaidmenyse, ypatingai Vilniaus operoje. Chicagos Lietuvių Operos iniciatorius; gyvena Chicagoje.

V. Baltrušaitis, baritone. Had reached fame already in Vilnius. Is one of the founders of the Chicago Lithuanian Opera.

Amerikos lietuviai, dainavę Lietuvos Valstybinėje Operoje:

American Lithuanian soloists who have sung in their old country's State Opera:

Barbara Darlys-Drangelienė, Anna Kaskas — O. Katkauskaitė, Em. Mickūnaitė, O. Pocienė, M. Rakauskaitė, J. Butėnas, K. Kriaučiūnas, Just Kudirka, A. Sodeika.

Orkestrantus surinkti irgi buvo nemažas vargas pradžioj. Orkestras buvo sudaromas iš narių, kurie tais laikais griežda vo kavinėse, kinuose, restoranuose ir karo pulkuose. Po pirmo pastatymo griežikai, kurių 90% buvo žydai ir svetimašaliai, įžiūrėjo ekstra pajamas, o tie, kurie mokėjo algas griežikams savo užeigose, nebenorėjo leisti griežti operoje. Tai sudarė keblią padėtį. Buvo kreiptasi į Vidaus Reikalų Ministerį Rapolą Skipitį ir karo komendantą pagalbos. Jiems įsikišus, laikinai dalyką pasisekė sutvarkyti.

Kariškius griežikus atsiųsdavo iš pulkų, iš kariuomenės dalių, gana toli nuo Kauno esančių.

Aldona Stempužienė, mezzosopranas, po II pas. karo iškilusi solistė. Chicagos Lietuvių Operoj įspūdingai dainavo Carmen (1959) ir kt. vaidmenius. Originali koncertų solistė; gyvena Cleveland, Ohio.

A. Stempužis, mezzosoprano, of Chicago Lith. Opera; also a prominent and original concert perfomer, resides in Cleveland, Ohio.

Tuo reikalu buvo kreiptasi į Karo viceministerį J. Bylą. Jis duodavo įsakymus atvykti orkestrantams iš pulkų į Kauną. Nebuvo visų reikiamų instrumentų orkestrui. Trūkstamus pavaduodavo pianinas ir fisharmonija.

Kai valdžia nuo 1922 m. sausio mėn. 1 d. operą suvalstybino ir galutinai perėmė savo žinion, viskas buvo tinkamai sutvarkyta. Nesigailta lėšų, ir opera išaugo į didelę įstaigą ir kėlė Lietuvos vardą.

Tuo laiku operoje jau dirbo apie 200 dalyvių: solistų, choro, orkestro, režisierių, tapytojų, siuvėjų, elektros mechanikų,, pianistų, dirigentų, baleto ir visa eilė kitokių specialistų.

Vėliau ši įstaiga išaugino dešimtis geriausių solistų, orkestrantų, baleto šokėjų. Per 24 metus opera pastatė šimtus spektaklių, keletą dešimčių pasaulinio masto milžiniškų operų ir pradėjo garsėti pasaulinių operų šeimos tarpe.

Marija Rakauskaitė, sopranas; garsėjusi savo balsu ir temperamentinga vaidyba.

M. Rakauskaitė, soprano. The famous American-Lithuanian soloist who remained in the old country.

OPERA KELIA MUZIKINĘ KULTŪRĄ LIETUVOJE

Kiek žinoma iš operų teatrų kūrimosi istorijų, mūsų operos teatras įsikūrė skirtingai nei koks kitas operos teatras — panašiau, lyg tas grybas būtų išdygęs po lietingos nakties. Visuose kraštuose, kur operos teatrai buvo kuriami, prieš tai būdavo muzikos mokyklos, įvairūs orkestrai bei orkestrėliai: būdavo chorų, rengiamų didžiūnų dvaruose, vėliau miestuose bei miesteliuose kokio nors pavidalo sceniniai, su muzika susieti parengimai ir pn. Pas mus gi nieko nebuvo, — vienintelė J. Naujalio menkutėlė, vos pradėjusi veikti muzikos mokyklėlė. Ir štai toje "tuštumoje" pastatoma "Traviatą", kuri nesustodama tęsė savo darbą iki nepriklausomybės praradimo, o po to "naujais keliais" nužygiavo iki šių dienų, plačiausiai išaugusi...

Operai pradėjus veikti, suvals-

Kvartetas iš "Carmen" operos (II veiksmo), pastatytos Lietuvių Operos Chicagoj. Čigonių vaidmenyse: sol. Roma Mastienė ir K. Bartulienė; kontrabandininkai: J. Savrimavičius ir J. Brazys.

Quartet from "Carmen", act 2, produced by Chicago Lithuanian Opera.

DIRIGENTAI,
dirigavę operas ir baletus Lietuvos Valstybiniam Teatre:

Conductors of the pre-war State Opera and Ballet Theatre:

M. Bukša, B. Dvarionas, J. Dambrauskas, St. Gailevičius, J. Gruodis, L. Hofmekleris, J. Kačinskas, Al. Kučiūnas, J. Pakalnis, J. štarka.

J. Pakalnis — prie kompozitorių grupės.

Sol. Prudencija Bičkienė (vidury) su akomp. Vl. Jakubėnu (kairėj) ir sol Stasiu Citvaru po koncerto 1956 m.

P. Bičkienė — po II pas. karo išaugusi solistė, sopranas; L. Operos Chicagoje dalyvė.

Stasys Citvaras, bosas, dainavęs Chicagos Liet. Operoje.

Soloist P. Bičkienė, soprano, cast member of the Lith. Opera in Chicago.

S. Citvaras, bass, guest singer of Lith. Opera in Chicago.

tybinama ir praplečiama buvusi Muzikos Mokykla, greit išaugusi į valstybinę konservatoriją. Praplečiamos dainavimo klasės, o instrumentalinės po kelių metų įsteigiama Klaipėdoje. Orkestrinių instrumentų valdžios išlaikoma kapela išsivysto į konservatoriją, po metų įsteigiama didžiulė dainavimo klasė, davusi net 6 solistus ir keletą dešimčių aukštai išlavintų instrumentalistų operai, mokykloms muzikos mokytojų, chorvedžių, kapelmeisterių.

Pradėjo krašte plisti muzikos mokyklėlės ir kursai, o tam jaunimą labai skatino Kauno opera, lankydamosi Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Ukmergėje ir kitur, suprantama su mažesniu sąstatu. Solistai koncertuodavo po visus didesnius miestus. Neatsilikdavo ir instrumentalistai, kur buvo galima tinkamas patalpas ir instrumentą (fortepijoną) rasti.

Kaune studentai gaudavo progų pigiomis kainomis lankyti operos pastatymus. Organizacijos ir įvairios draugijos papigintai gaudavo visą spektaklį, ir tokiu būdu jaunimas lavinosi muzikinėje kultūroje.

Kai teatro pastatas buvo suvalstybintas, Švietimo Ministerija iš pagrindų jį pertvarkė: padidino iki 760 vietų (patogiom sėdynėm), scenoje įvedė visą eilę naujausių patobulinimų, įrengė žibančiom "žvaigždėm" dangaus (lubų) skliautą, su mėnuliu, įvairiais šviesos efektais ir kt. Toks žvaigždėtas skliautas buvo tik Kauno teatre, — jokie Pabaltijo, nei Rusijos valst. teatrai to neturėjo. Nors valstybei tos "naujovės" labai daug kainavo, bet moraliai daug laimėta. Be to, įrengtos ir naujų rūbų siuvyklos, rūbinės, artistams apsirengimo kambariai, visur šilta ir šviesu. Orkestras, prityrusių dirigentų kietos rankos vadovaujamas, meniškai tobulėjo, ypatingai, kai didelis būrys Klaipėdos konservatorijos orkestrantų įsijungė į operos orkestrą. Operos repertuaras didėjo, pradėjo lankytis operon Europos teatrų pirmaeiliai solistai, dirigentai, kurie stebėjosi mūsiškės operos meninėmis jėgomis. Mūsieji solistai svečiuodavosi, pradėję nuo kaimyninių apsilankymų operose, pasiekė Paryžių, Prahą, Italijos operą, ir Argentinoje, Buenos Aires miesto Colono Operos Rūmuose grupė mūsiškių pirmūnų net šešias savaites vaidindami.

Kai V. Jonuškaitė vaidino Paryžiaus Opera Comique Teatre ir Grand Opera pastatymuose, vietinė spauda nepagailėjo šilčiausių žodžių. Kai A. Dambrauskaitė svečiavosi Prahoje (Čechoslovakijoje) ir dainavo pagrindinį vaidmenį tautinėje čechų operoje B. Smetanos "Parduotoji nuotaka", — ant teatro rūmų centrinės sienos buvo išpieštas viešnios didžiulis atvaizdas. Vaidinimo metu klausytojai kėlė viešniai tokias ovacijas, kad net kritikai, pritardami kėlė solistės neeilinius gabumus, pripažino, kad ji pelnytai užsitarnavo seniai bematytų uraganinių aplodismentų. Na, o ką besakyti apie spaudos pasisakymus ir klausytojų karščiausias katutes, kai dainavo K. Petrauskas, V. Jonuškaitė, Ip. Nauragis, Mažeika Olekos režisūroje. V. Podėnaitė La Scaloje pirmutinė lietuvaitė "sučiulbėjusi", afišose buvo žymima su prierašu *Lituania*. Ką tai reiškė anais laikais, reikia įsivaizduoti, kai tie naujoviški įrašai stovėjo plakatuose suakmenėjusios savo papročiuose La Scala operos!.. Po daug metų ten Kipras Petrauskas svečiavosi... Ir vėl su milžinišku pasisekimu. Visa eilė mūsiškių solistų įvairiose operose ar koncertuose ne kartą dainavo su dideliu pasisekimu. Ir taip visas būrys aukšto lygio europinio masto pasiekusių solistų garsino Lietuvos vardą.

Kaip matėme, operos klestėjimas savo gabių ir balsingų solistų dėka garsėjo ir greit prilygo senoms Europoms operoms. Todėl čia su malonumu yra pasirodžiusios didžiosios garsenybės: dirigentai — N. Malko, N. Annovazi, Em. Cooper, Is. Dobroven, Fr. Hoeslin, Al. Wolff, G. Cloez, Robert Heger, Reiter, T. Breisach, M. Šteimanas, Leobachas, Coutz, Vittorio de Sabato; solistai — Tapales, T. Menotti, Zd. Otava, F. Šaliapinas, Jarboro, Ira Aaw-Loo, Zdanovsky, Jurenevas, Barsova ir daugelis kitų.

Svečių apsilankymas mūsų jauniems solistams buvo lyg koks universitetas, tas pats ir dirigentams...

Vieni solistai, siekdami specialybėje tobulumo, savo lėšomis vyko pas garsius pedagogus atostogų metu pasitobulinti; kitiems Švietimo Ministerija skirdavo lėšų ilgesniam laikui. Taip pat siuntė jaunus, gabius dirigentus toliau tobulintis; neaplenkiant nė režisūros pažangos įnešti operos pagyvinimui.

Keliolikos metų laikotarpyje operos veiklon įsijungė net aštuoni Amerikos lietuviai.

Dekoracijoms piešti buvo kviečiami savo žymieji menininkai.

Nemažai dekoracijų piešė Europoje garsėjęs M. Dobužinskis ir kt. kai kurios garsenybės iš užsienio.

KOMPOZITORIAI,
kurių veikalai buvo statyti Lietuvos Valstybiniame Teatre:

Lithuanian composers whose musical works were performed at the old State Theatre in Lithuania.

V. Bacevičius, J. Dambrauskas, B. Dvarionas, J. Gruodis, J. Karnavičius, J. Pakalnis, A. Račiūnas, St. Šimkus .

Visa tai, kas čia pasakyta, suglaudus krūvon, galima įsivaizduoti, kaip plačiai buvo išsišakojusi mūsų opera; o juk šalia operos veikė ir baletas, bet apie jį verta pakalbėti atskirai.

OPERA VALSTYBEI DAUG KAINAVO

Lietuvos Valstybės Opera ir Baletas kėlė valstybės ir tautos vardą pasaulio akyse, bet valstybė turėjo nepaprastai dideles išlaidas, kad galėtų tas institucijas išlaikyti. Pvz., tų įstaigų 1938 m. biudžete buvo skirta 1.524.932.00 litai; o 1940 metais rašoma, kad etatai operai kaštavo 1½ mil. litų algoms, o pajamos toli gražu neprilygdavo išlaidoms. (Sąmata pažymėta Kauno V. Teatre: opera, baletas, drama, įskaitant ir teatrą Šiauliuose).

Kai opera vykdavo su vaidinimais gastrolių į provinciją, visuomet duodavo daug nuostolio. Pvz., 1936-7 metų sezone suvaidinta provincijoje 10 operos spektaklių, kuriuos aplankė 4644 žiūrovai; surinkta 13.713,70 lt. pajamų; šioms gastrolėms išleista 17.503,60 lt., tat pridėta 3.789,90 litų. O ką bekalbėti apie gastroles Klaipėdoje, kai spektakliai vykdavo kelias dienas ir juose dalyvaudavo beveik 100 asmenų. Kadangi visi artistai buvo valstybės tarnautojai, suskirstyti pagal kategorijas, tai pagal kategorijas būdavo mokami ir dienpinigiai. Galima įsivaizduoti, kiek galėjo kainuoti operos apsilankymas Klaipėdoj. Nesigilinant į operos finansinius reikalus bei deficitus, pakaks šių kelių pavyzdžių, kad matytume, jog teatras finansinio pelno valstybei nedavė. Užtat jis nešė valstybei moralinį pelną, kuris neįkainuojamas nei litais, nei kita valiuta.

Operos kūrybinėje srityje per tą laikotarpį negalime pasigirti, nes kompozitoriai dar buvo jauni, nespėję baigti mokyklų ir todėl operų kūryba buvo menka.

Nepriklausomoj Lietuvoj pirmąją operą sukūrė J. Karnavičius "Gražiną" 1933 m. (pagal A. Mickevičiaus poemą libretą parašė K. Inčiūra); 1936 buvo pastatyta A. Račiūno "Trys talismanai" (libertas K. Inčiūros) ir 1937 m. — J. Karnavičiaus "Radvila Perkūnas" (libretas B. Sruogos). 1939 m. pastatyta J. Dambrausko perredaguota M. Petrausko "Eglė". Paskutinioji — Stasio

Mikas Petrauskas, pirmasis lietuviškų operų kūrėjas, "Eglės", "Birutės", ir kt. kūrėjas.

M. Petrauskas, oldest and first Lithuanian opera composer.

K. Inčiūra, "Gražinos" libreto autorius, su komp. Jurgio Karnavičiaus (mirė 1941) sūnum ir vaikaičių, (taip pat Jurgiai) ir su Gražinos vaidmens soliste St. Rapaliene už scenos 1968 m. Kauno muzikiniam teatre po atnaujintos "Gražinos" pastatymo.

Poet K. Inčiūra, author of "Gražina's" libretto with composers Jurgis Karnavičius' (died 1941) son and grandson (also both Jurgiai) and Stasė Rapalienė who sang the title role in a revived premiere in Kaunas (1968).

Šimkaus "Pagirėnai". Tai pirmieji tvirti žingsniai tautinės operos kūryboje.

Dar buvo sukūrę po operą V. Bacevičius ir J. Pakalnis, bet jos scenos neišvydo.

Kai J. Gruodžio kompozicijos klasę konservatorijoj baigė visas būrys kompozitorių, jie spėjo subręsti ir reiškėsi kūrybiškai jau po 1944 metų; ir čia gruodininkai paruošė visą eilę operų, kuriomis dabar Vilniuje ir Kaune gėrimasi. (Bet tas laikotarpis neįeina į šio rašinio rėmus).

Baigiant tenka pastebėti, kad pirmoji opera, pastatyta Lietuvoje — G. Verdi "Traviata", — virto tradicija per 50 metų gruodžio 31 d., naujų metų išvakarėse statoma iki šiol Lietuvoje, su garsiąja atmintin įsirėžusia Kipro Petrausko arija "Pakelkim, pakelkim mes taurę linksmybių..."

— Medžiaga šiam rašiniui panaudota iš L. M. Archyvo Chicagoje rinkinių. Nuotraukų montažus parengė fotografas V. Noreika (Montažuose asmenys dedami abėcėlės tvarka; montažuose, be abejo, vienos kitos nuotraukos trūksta, bet archyve jų nėra, gi iš laikr. iškarpomis dėl jų netinkamumo spaudai nesinaudota, o kreipiantis į pavienius asmenis, atsakymo negauta. (Pavyzdžiui, maža teužtinkama žinių apie veiklą Lietuvos operos žymios dainininkės Petruškevičiūtės, kuri persikėlė į Lodzės ir Varšuvos operas Lenkijoje ir ten sėkmingai reiškėsi; užmirštas tenoras Lukštaraupis, pasirodęs iš Latvijos, pavadavęs Kiprą Perauską, bet ir vėl pasitraukęs, ir pn.).

Kai kurias pavienes nuotraukas parengė inž. E. Jasiūnas.

Nemažai įdėtų pavienių asmenų, grupių, L. Valst. Operos bei Chicagos Liet. Operos pastatymo vaizdų paimta iš L. D. žurnalo archyve turimų jau gatavų klišių; dėl tos priežasties mažesnio ar didesnio formato nuotrauka nebūtinai reiškia solisto didumą ar mažumą, o taip pat operos svarbumą.

Šalia operos kūrėjų, ugdytojų, veteranų ir darbuotojų nepriklausomoj Lietuvoj, negalėjome nepaminėti ir operos atžalos Chicagoje, kur šalia vyresniųjų matome visą eilę išaugusių jaunų talentų. Augo jie ir Lietuvoje, nežiūrint karo ir pokario įvairių sunkumų (ž. 23 psl.).

Operos įvertinimą, solistų aptarimus būtinai reiktų atskiru rašiniu atžymėti, deja, dėl vietos stokos į šį numerį nebetilptų. Džiaugiamės galėję duoti progos plačiau pakalbėti apie operos pradžią prof. J. Žilevičiui, kuris buvo vienas aktyviųjų operos kūrėjų ir jos pirmųjų žingsnių liudininkas. (Red.)

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMOS,

kurios bendradarbiauja su "Lietuvių Dienomis"

Los Angeles, Calif.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ RADIJAS
LITHUANIAN MELODIES
Stotis KTYM, banga 1460 AM
Šeštadieniais 12—12:45 val. p. p.
Liet. Radijo valandėlės klubo pirm. **Stasė Pautienienė,** sekr. **A. Skirius,** ižd. **J. Motiejūnas.** Programos ved. **S. Pautienienė,**
841 Stanford St., Santa Monica, Ca. 90403
Telef.: 828-3779

Baltimore, Md.

"RADIJO PROGRAMA LIETUVIAMS"
Girdima Marylande ir Washington, D.C.
Sekmadieniais 10 — 11 val. ryto
per FM radijo stotį WFMM 93,1 mgcl.
Programos vedėjai: **Albertas Juškus,**
4515 Wilmslow Rd., Baltimore, Md. 21210
Tel.: 366-4515
Kęstutis Laskauskas, 1312 Birch Ave.,
Baltimore, Md. 21227; Tel.: 242-1779

So. Boston, Mass.

Lietuvių Radijo valanda
LAISVĖS VARPAS
Sekmadieniais 11 — 12 val. priešpiet.
AM 1430 klc., FM 107.9 megaciklų
WHIL Boston, Mass. 02155
Petras Viščinis, vedėjas,
173 Arthur St., Brockton, Mass. 02402
Telefonas: 586-7209

LIETUVIŲ RADIJO KORP. PROGRAMA
Seniausia liet. radijo programa Naujojoje Anglijoje, veikianti nuo 1934 m. bal. m., vedama **Stepono ir Valentinos Minkų,** girdima **sekmadieniais 1 val. — 1 val. 30 m.**
Boston, Mass. — WLYN - 1360
Programoje: pasaul. žinių santrauka, muzika, dainos ir Magdutės pasaka.
502 E. Broadway, So. Boston, Mass. 02127
Telefonas: AN 8-0489

Chicago, Illinois

SOPHIE BARCUS
RADIJO ŠEIMOS PROGRAMOS
Kas rytą nuo pirmadienio iki penktadienio
10 val. — 11 val. priešpiet.
Šeštadienį ir sekmadienį 8:00 — 9:30.
"Vakaruškos" pirmad. vak. 7:00 — 8:00.
Visos programos iš
WOPA stoties 1490 klc. A. M. 102-7 F. M.
7159 S. Maplewood, Chicago, Ill. 60629
Tel: HEmlock 4-2413.

MARGUTIS
Seniausia liet. radijo programa Amerikoje.
Įsteigta muz. A. Vanagaičio 1928 m.
Kasdien 8 val. — 9 val. vakaro
(išskyrus šeštadienius ir sekmadienius)
Programos vedėjas **Petras Petrutis.**
Transliuojama iš nuosavos studijos
2422 W. Marquette Rr., Chicago, Ill. 60629
Telefonai: GR 6-2242; GR 6-2271.

ANTANAS F. SKIRIUS

REAL ESTATE — TAX SERVICE
INSURANCE

Jei reikia apdrausti namus, automobilį, gyvybę ir pn.. pirkti ar parduoti nuosavybę,
Telefonuokite NO 4-2919
arba apsilankykite įstaigoje
4366 Sunset Blvd., Los Angeles, California 90029.

LITHUANIAN RADIO FORUM
Bi-Lingual Civic program in English and Lithuanian
Produced by **Anthony J. RUDIS**
Listener Participation Program
PHONE 445-6842 and ask a question
Saturday 8 p. m. to 9 p. m.
WXRT-FM 93.1 MHz.
Address: 9339 S. Oakley Chicago, Illinois

Cleveland, Ohio

Lietuvių Radijo Prorama
TĖVYNĖS GARSAI
Girdima penktadieniais 8—9 val. vakaro
per WXEN-FM stotį 106,5 mc..
Vedėjas **Juozas Stempužis.**
4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio 44121
Telef.:: 382-9268.

Detroit, Mich.

LIETUVIŠKŲ MELODIJŲ RADIJO VALANDA
WMZK-FM banga 98 mc
Pirmadienį — trečiadienį — penktadienį
nuo 8:00 iki 9:00 vakare
Vedėjas — **Ralph Valatka**
Telefonas: 537-5550.
17696 Warwick, Detroit, Mich. 48219
Arba Briedis, Realty Tel. 883-5244.

LIETUVIŠKAS BALSAS-LITHUANIAN VOICE
WQRS-FM stotis. Banga 105.1 mc.
Sekmadieniais 8 val. — 9 val. ryto.
Išlaiko Radijo Klubas.
Klubo pirm. — inž. **Vacys Urbonas.**
17175 Gaylord Ave., Detroit, Mich. 48240
Telefonas: KE 7-9642.
Programos redaktoriai ir pranešėjai:
Jonas Kriščiūnas — 846-4245; **Kazys Gogelis** — 535-6683; **Rožė Ražauskienė** — 278--1353; **Stasys Garliauskas**—TA 6-1385; **Antanas Janušis** — VE 5-8317.

Hartford, Conn.

"TĖVYNĖS GARSAI"
Connnecticut vlst. liet. kultūrinė valandėlė
WBMI - FM 95.7 mc.
Kiekv. sekmadienį 12 val. — 1 val. p. p.
Programos vedėjas **A. Dragūnevičius.**
273 Victoria Rr., Hartford, Conn.
Telefonas: CH 9-4502.

New York - New Jersey

"LIETUVOS ATSIMINIMŲ" radijo valanda
girdima kiekv. šeštad. 5 — 6 v. p.p.
iš New Yorko stoties WEVD — 1330 klc.
ir 97.9 meg. FM.
Direktorius **Jokubas J. Stukas,**
1467 Force Dr., Mountainside, N.J. 07092
232-5565. (Code 201)
Kultūrinė lietuvių radijo valanda anglų k.
per SETON HALL Un-to stotį WSOU-FM
pirmad vak. 8:05 — 9:00 — 89.5 mg.
Vedėjas J. J. Stukas.

"LAISVĖS ŽIBURYS"
Girdima **kievieną sekmadienį**
nuo 9 iki 10 val. ryto
iš WHBI stoties 105.9 FM banga.
Adresas: **Romas Kezys,** 62-15 69 place,
Middle Village, N. Y. 11379.
Telefonas: TW 4-1288.

— Visiems mūsų prenumeratoriams primename, kad jau pats laikas siųsti prenumeratos mokestį už 1971 metus.

Philadelphia, Pa.

Lietuvių Bendruomenės Radijo Programa
BENDRUOMENĖS BALSAS
Stotis WTEL — 860 kilocycl.
Šeštadieniais nuo 1:30 iki 2:30 p. p.
Kultūrinės apžvalgos, žinios, vietos kronika, muzika ir skelbimai.
Programas tvarko ir praveda redakcinis kolektyvas.
Rašyti: "Bendruomenės Balsas"
1203 Green St., Phila., Pa. 19123.
Telefonas: PO 5-0932.

Pittsburgh, Pa.

The First Lithuanian Radio Program in Pittsburgh, Penn.
Pittsburgh, Penn. — WPIT - 730 klc.
Sekmadieniais 12 val. — 1 val. p. p.
Programos vedėjai:
Povilas ir Gertruda Dargiai.
Visais reikalais kreiptis:
2040 Spring Hill R., Pittsburgh, Pa. 15216

Rochester, N. Y.

Kultūrinė lietuviška valandėlė
Sekmadieniais 6 val. popiet.
per WCMF-FM, 96,5 mc.
Išlaiko Lietuvių Radijo Klubas.
Klubo valdyba: **Pr. Puidokas,** pirm., 580 Wilkins St., (14621); **A. Cieminis,** vicep.; **R. Kiršteinas,** sek. 229 Nester St. (14621); **V. Žmuidzinas,** ižd., **L. Laukaitienė,** narė.
Programų vedėjai: O. Adomaitienė, A. Cieminis, V. ir N. Draugeliai, A. Dziakonas, St. Ilgūnas, R. Kiršteinas, Br. Krokys, V. ir B. Litvinai, J. Šipaila, D. Šiuriliene, V. Žmuidzinas.

Waterbury, Conn.

LIETUVIŲ RADIJO PARTIJA
WBRY, Waterbury, 1590 kilocysles.
Kiekvieną šeštadienio vakarą 6:10—7:00.
Programos vedėjas ir direktorius
John D. Adams (Adomaitis).
5 Harriet Ave., Waterbury, Conn. 06708.
Telefonas: 753-8898.

Montreal, Canada

LIETUVIŠKAS PUSVALANDIS
Kiekvieną trečiadienį nuo 11 val. v.
CFMB stotis — Banga 1410.
Programos vedėjas **L. Stankevičius.**
1053 Cr. Albanel, Duvernay, P. Q. Canada
Telefonas: 669-8834

Toronto, Ont., Canada

TĖVYNĖS PRISIMINIMAI
7 radijo programos savaitėje
Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio
4 — 5 val. p. p.
Trečiadienį vak. 7 — 8:15 v. v.
Šeštadienį 3 — 3:30 val. p. p.
Visos programos transliuojamos iš Toronto stoties CHIN, banga 101 FM
Programos vedėjas Jonas **R. Simanavičius.**
175 Parkside Dr., Toronto 3, Ont.
Telefonas: 534-1274.

Roma, Italia

ROMOS RADIJAS
Transliuojama kasdien nuo 20 val. 50 min. iki 21 val. 10 min. Vidurio Europos laiku, 41,15 ir 50,34 metrų bangomis.
Vedėjas **Dr. J. Gailius.**
Circonvallazione NOMENTANA 162.

Vatikanas, Italia

Programa transliuojama 8 kartus savaitėje.
Sekmad. rytais 10:30 - 11:00 Lietuvos laiku
ir kiekv. vakarą 20:15 - 20:30 Lietuvos laik.
Bangos: 31, 25, 19 ir 196 metrų.
Vedėjas **Kun. Dr. V. Kaziūnas.**
Adresas: Sezione Lituana, Stazione Radio
CITTA DEL VATICANO.

Final scene from Leoncavallo's "I Pagliacci", presented by the Chicago Lithuanian Opera on March 30, 31 and April 7, 1963.

Finalinė scena iš operos "Pajacai", kurią Chicagos Lietuvių Opera pastatė 1963 m. kovo 30, 31 ir bal. 7 dienomis.

Scenos centre sukritusi Nedda — Prudencija Bičkienė; už jos stovi Canio, pajacas — Stasys Baras; kairėje stovi Arlekinas — Julius Savrimavičius, Tonio — Algirdas Brazis; scenos gale — miestelėnai — Ch. L. Operos choras.

Dekoracijos Vytauto O. Virkau.

Nuotrauka daryta generalinės repeticijos metu V. Juknevičiaus.

Birth and Growth of Lithuanian Opera

Stasys Santvaras on the Opera Theatre in Lithuania

Excerpts and thoughts from his 50th anniversary speech in Chicago

After Lithuanian independence was restored in 1918 — even though military struggles were still continuing on several bourder frontiers — enthusiasm was suddenly returning, spiritual energies mounted and a prospering springtime, so to say, was blossoming forth.

The yearning was felt for an opera. And "La Traviata" was chosen to mark the rebirth of old Lithuania's operatic traditions. Verdi's masterpiece was staged on Dec. 31, 1920 by the newly instituted Lithuanian Opera and Drama Theatre. One year later it was renamed Lithuanian State Opera, a landmark now in its 50th anniversary, a performance that truly marks the birthday of the Lithuanian national opera.

Between Dec. 31, 1920 and July 5, 1944 the Lithuanian State Opera has produced 66 operas and given 2700 performances of them. (The 1936-37 season, for instance, gave 127 performances of 29 operas; the attendance reached 68,198 persons and receipts were approximatly 200,000 Litas.) On the average a pre-war season would include the production of 3 new operas.

Of course, there were seasons of ebb alongside with those of flood. This was more noticeable from aside, though; we ourselves were too involved to sense our fluctuations. Fiodor Chaliapin, the single man who introduced all Russian national music to the West, commented on the Lithuanian Opera, during his stay in the country, as "an immesely great soul in a deplorably tiny home".

Our youth and our soul did never let us down and there was always a reserve of idealism and sacrifice to overcome any incidental misfortunes.

With the growth of professionalism of the State Opera's members and contributors it's aspirations rose too. The repertoire gradually expanded and soon included the best and the

Continued next page

Stasys Santvaras — State Opera singer, poet, playwright and translator; now resides in Boston, Mass.

LIETUVIŲ
DIENOS
LITHUANIAN DAYS
APRIL 1971

F. I. Chaliapin during his visit and guest performances in Lithuanian State Opera, 1934, and members of the opera: conductor V. Marijošius, tenor Kipras Petrauskas, and bass J. Mažeika.

F. I. Šaliapinas 1934 metais lankęsis Lietuvoje ir dainavęs Valstybinėje Operoje, su operos žmonėmis. Iš kairės: dirig. V. Marijošius, sol. Kipras Petrauskas, Šaliapinas, sol. J. Mažeika.

Algirdas Brazis, bass — an American born Lithuanian, of the Metropolitan Opera in New York — has been constantly singing in most of the Chicago Lith. Opera presentations.

Algirdas Brazis, bosas, Amerikos lietuvis, keletą metų dainavęs Metropolitan Operoje New Yorke; dalyvavo daugelyje Chicagos Lietuvių Operos pastatymų.

A. Stankaitytė , soprano, in "Cavaleria Rusticana" (1963). She rose to stardom in post-war years; she has sung main roles in all of the important performances of the L. Opera in Chicago.

Danutė Stankaitytė, sopranas, po II pas. karo iškilusi solistė, dainavo beveik visas žymiąsias roles Chicagos Lietuvių Operos pastatymuose.

BIRTH AND GROWTH OF...

Continued from page 19

most difficult stagings, even of contemporary world premieres, not to mention most of the popular grand operas now in vogue.

From Verdi's "La Traviata" to his "Othelo", already conducted by a Lithuanian of the younger set who had matured in the years of independence. From Wagner, Meyerbeer and Smetana to Giordano, Charpentier and Wolf-Ferrari.

And alongside with this, original, national Lithuanian operas were staged. "Radvila Perkūnas" (Prince Radvila the Thunderous) and "Gražina" (both by J. Karnavičius), the elder), The Three Talismans (by A. Račiūnas), "Pagirėnai" (by St. Šimkus), and so on.

Thus the Lithuanian theatre and its opera first of all became a representative of the country's cultural achievements, more than any usual form of entertainment. This is so evident when we but consider the many Pleiads of creative personalities the theatre produced and welded into its country's cultural family: the composers; the singers, actors and musicians; the artists, directors and producers — and so on again. Finally, now — professors, teachers and educators for the youngest generation, both at home and abroad. *)

Whereas now, we see that we are confronted by a phenomenon of such developing complexity that even to summarize it is beyond the scope of a semi-centennial anniversary speech or even a single study.

---

*) A period of despondence were the immediate post-war years when with the refugees of their country Lithuanian artists were treking various continents of the world before they could resettle again in the 1950's. A comparison of that depressed state of Lithuanian art life may be had referring to S. Santvaras' article on the 35th anniversary of the Lithuanian Opera — as published in our issue of June 1956. E.

After a concert in commemoration of an earlier anniversary of Lithuanian Opera (in Toronto, Canada, 1952).
From left: acomp. A. Kučiūnas, soloist P. Bičkienė, Lith. Opera soloist P. Radzevičiūtė, Lith. Opera sol. S. Adomaitienė, L. O. soloist I. Nauragis, sol. A Orentas, sol. Stasys Baras. Foto E. Gumbelevičius

Valst. Lietuvos Operos paminėjimui suruošto koncerto Toronte, Kanadoje, 1952, dalyviai ir vienas organizatorių A. Orentas (jau miręs).

A FOREIGNERS LOOK at Lithuanian Opera and Ballet

In my hands I am holding a book **A Wayfarer in Estonia, Lantvia and Lithuania,** written by E. C. Davies, and published by R. M. McBride and Co., New York, in 1939. With 16 plates and a Map; 280 pages including Index.

Rarely will anyone come across such a charming, attractive portrayal of the Baltic countries at the height of their independence just before the outbreak of World War II. The author has crisscrossed the countries well prepared not only to catch and understand whatever his eyes met but to associate everything with the past history and heritage of the countries and with their developing aspirations. Every sphere of life is noted and the discoveries are recorded as of interest, even of delight, to a foreign tourist. And every page of the book is brimming with valuable testimony.

After 30 years of existence of that book hardly anyone knows about it. Due, perhaps, to its fateful birth period in 1939, when tourists of the West for a time being had to give up any idea of visiting Lithuania, Latvia and Estonia — and when people of those countries were cut off from any cultural ties with the West.

We quote but shortly from the book in this instance, that what is revelant to the Lithuanian State Theatre with which this issue is concerned (in our Lithuanian section), from pages 196-8.

Soloists A. Dambrauskaitė, S. Baras, I. Nauragis, A. Kalvaitytė and their accompanist Vl. Jakubėnas during post-war concert tour of England.

Operos solistė A. Dambrauskaitė, solistas S. Baras, operos solistas Ip. Nauragis, op. sol. A. Kalvaitytė ir muz. Vl. Jakubėnas, akomp., gastrolėse Anglijoj po II pas. karo.

"The State Opera is carried on side by side with the State drama in the same building, a large and comfortable one with a good stage. As a rule, the programme of the week is divided between opera, ballet and drama, and both national and foreign works are produced. There is also a People's Theatre which specializes, as its name would imply, in national and modern drama. Play-writing and production is warmly encouraged in Lithuania...

... Opera is a different matter: it is international in appeal, like the cinema, and even without a knowledge of Lithuanian it is perfectly possible to enjoy M a n o n as much in Kaunas as in Prague. Both opera and ballet are taken very seriously in Lithuania. Ballet, indeed, is definitely in the first rank, its artists trained in the same exacting school as those of Russia, the senior choreographers often being former member of the Imperial Corps de Ballet, and the younger men full of ideas and ambition.*)

Since opera is looked upon as a national necessity and not as a luxury or a social function, just as it is in Germany, everybody goes quite regularly; and though from the onlooker's point of view the scene lacks something of brilliance on the auditorium side of the footlights (since people do not dress save for an important p r e m i e r e or if the President is known to be attending), the performance leaves nothing to be desired. The d e c o r is excellent; lighting and costume are extremely good; and the work of some of the new producers in particular is well worth watching from a more than local standpoint. A comparatively new opera, T h e T h r e e T a l i s m a n s, as full of symbolism as our own I m m o r t a l H o u r, had a very interesting d e c o r, partly derived from old Lithuanian costume and traditional art; and the producer had woven a strong Aztec influence into certain of his scenes, achieving some wonderful effects of colour and movement.

As regards ballet, since, as I have already pointed out, the older designers were trained in the teshnique of critical Russia, the art in Lithuania is based on very solid foundations. This is the one legacy which Russia has left for which Lithuania is grateful; but it is good, nevertheless, that the newer school of producers and choreographers are breaking away from a too slavish adherence to tradition, and are delving deeply into rich stores of their national heritage for new inspiration.

Colour, as befits a people who are artists to their finger-tips, is very pure, and the composers, both of music and the allied arts, are feeling their way to a technique which rooted on the inspiration of the national spirit, is yet in touch with modern developments.Looking at a charming production of L a B e l l e a u B o i s D o r m a n t, the eighteenth-century setting was as pretty a bit of stylized stage design as one could hope to see, while the dancing was beyond the criticism."

It is really worth the effort to excavate this delightful book from oblivion.

A. Milukas

*) For more about Lithuanian Ballet — see next issue of L. D.

Clem's Polskie Deli

★ Specializing in home made fancy groceries and choice meats.

★ Featuring Imported Krakaus Polish hams, beer, wine and groceries.

NOW

Daily from our own new

BAKERY-KITCHEN

a variety of Polish pastries and other home made delicacies.

IT's CLEM'S

3002 W. Florence Ave., Los Angeles

759-5058

BEACON MOTOR HOTEL

Atvykus į Kaliforniją, kviečiame į

Arti prie

Beach. Westwood. Beverly Hills & Hollywood

3020 Wilshire Blvd. Santa Monica, California

EXbruck 4-9144

Mrs. A. Lukšis — Owner and Mgr.

The Saint-Saens opera "Samson and Delilah" at the Lithuanian State Opera in Kaunas, pre-war Lithuania.

Stage scenery by Latvian artist L. Liberts.

C. Saint-Saenso 4 paveikslų opera "Sansonas ir Dalila" Kauno Valst. Operoje.

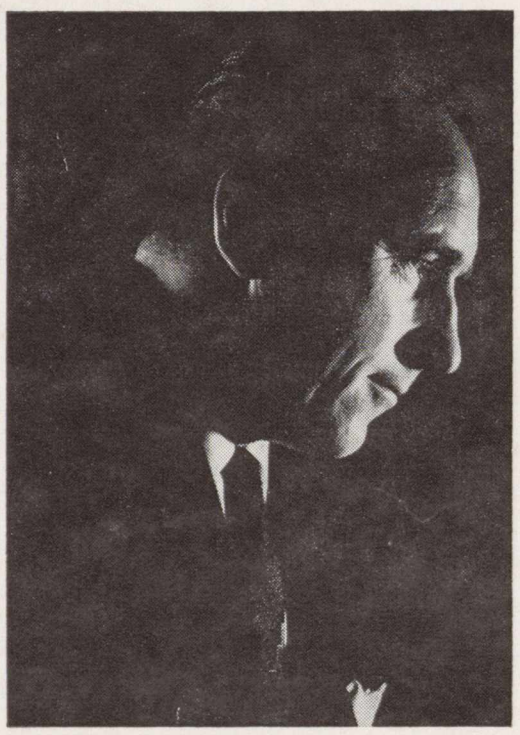

Antanas Pavasaris, tenor, who matured as a singer in South America; he has sung in Venezuela's opera, and as a guest at his fellow Lithuanians' Opera in Chicago. Resides in Los Angeles, Calif.

A. Pavasaris, tenoras, Pietų Amerikoje išaugęs solistas, dainavęs Venecuelos operoje; taip pat dalyvavo Chicagos Lietuvių Operos pastatyme. Gyvena Los Angelėse.

Arnoldas Voketaitis, bass, of the New York City Opera Co. is one of the post-war stars and a guest performer at the Chicago Lithuanian Opera.

Accompanist is Vytautas Marijošius, Hartford, Conn., who has also been guest conductor in Chicago L. Opera.

Arnoldas Voketaitis, bosas, Amerikos lietuvis, po II pas. karo iškilęs dainininkas, New Yorko Miesto Operos solistas; taip pat dainavo Chicagos Lietuvių Operoje.

Akomponuoja Vytautas Marijošius, buv. Lietuvos Operos dirigentas; dirigavo ir Chicagos Lietuvių Operoje. Dirba kaip amerikiečių simfoninių orkestrų dirigentas.

DIVIDENDAI MOKAMI KAS 90 DIENŲ UŽ VISAS TAUPYMO SĄKAITAS

TAIP

TAUPYDAMI PAS MUS, JŪS GALITE PASIRINKTI TAUPYMO RŪŠĮ, KURI JUMS PATOGIAUSIA... TAI NEDELSDAMI PASIŲSKITE ČEKĮ DABAR.

6% UŽ TERMINUOTUS HOUSING CD INDĖLIUS

TAUPYMO SĄSKAITOS IKI $20,000 APDRAUSTOS F.S.L.I. ĮSTAIGOSE.

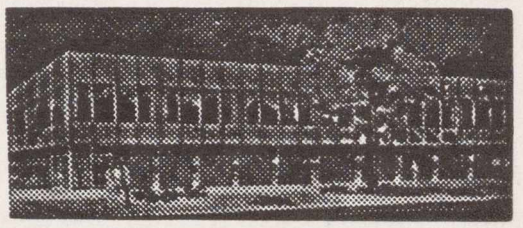

ST. ANTHONY SAVINGS & LOAN ASSN.

1447 So. 49th Court
Cicero, Illinois 60650

JUOZAS F. GRIBAUSKAS
sekretorius

Tel.: (312) 656-6330 ir 242-4395

LADIES AND GENTLEMEN

Remarkable Discovery

Hair formula JIB is Patented in Switzerland and Registered in U.S.A. and Canada, Europa, Germany, Austria. It cures Dandruff, Falling Hair, Itching scalp, Splitting ends, Strengthening Hair, Root growth, and restoring NATURAL HAIR COLOR.

Using JIB you will never be bald or grey. 100% Guaranteed.
Listed in Druggist Red-Blue Book. JIB Medicine Liquid 8 oz. A 16 week supply $6.00. Money Order, P. P., Send today —

J I B LABORATORIES

1437 So. 49th Avenue, Cicero, Ill. 60650

CRANE SAVINGS & LOAN ASS'N

B. R. PIETKIEWICH,
President

2555 W. 47 th St., Chicago 32, Ill.

Scenovaizdis J. Karnavičius operai "Radvila Perkūnas" (Libretas B. Sruogos). Dailininkas — M. Dobužinskis, sukūręs visą eilę scenarijų Lietuvos Valstybinės Operos ir Dramos Teatrui.

"Radvila Perkūnas" (Radvila the Thunderous) scene; opera by J. Karnavičius. Sets of the production (Kaunas, 1937) were by the famous artist M. Dobužinskis (lived in U. S. after WW II until his death).

Afiša, skelbitni operos pastatymą.

Ar ne geresnis būtų vardas OPEROS ir DRAMOS VAIDYKLA?

— "Išlikęs dokumentas, dar mūsų tarpe tebesančio dail. Adomo Varno piešta teatro afiša, nusako ir teatro steigėją, iškilmingai skelbiantį naujo kūdikio gimimą: **Lietuvių Meno Kūrėjų D-jos Operos ir Dramos Vaidykla.** Kaip gaila, kad tas savaimingas vardas tegyvavo tik metus laiko, 1922 m. pradžioj jis buvo perkrikštytas į Valstybės Teatrą." (St. Santvaras, Operos teatras Lietuvoje, paskaita operos 50 metų sukakties minėjime Chicagoj)

Dirigentas apie "Gražiną"

— Pirmame operos gyvavimo dvidešimtmetyje sukurtos ir pastatytos šios originalios operos: M. Petrausko "Birutė" (1921); J. Karnavičiaus "Gražina" (1933); A. Račiūno "Trys talismanai" (1936); J. Karnavičiaus "Radvila Perkūnas" (1937); M. Petrausko-J. Dambrausko "Eglė" (1939).

Apie "Gražiną" M. Bukša 1933 m. teatro laikraštyje "7 meno dienos" rašė:

"...'Gražina' parašyta tokia forma, kurią vadina klasikine. su arijomis, turtingomis choro vietomis. Nors kompozitorius savo operą rašė klasikine forma, bet harmonizacija bei orkestravimas moderniškas. Tai įrodo, jog autorius neatsilieka nuo laiko dvasios ir reikalavimų.

Iš pat pirmosios repeticijos, kai "Gražina" buvo sugrota ištisai, buvo aišku, kad mes turime reikalą ne su 'neva opera', bet tobulai parašytu kūriniu." (K. Barai, 1970, nr. 12)

Operos 50-čio minėjimas Vilniuje

— 1970 m. gruodžio 30 d. Vilniuje iškilmingai paminėta Lietuvos operos 50 metų sukaktis. Minėjimo programon įėjo kapų lankymas, akademija ir koncertas bei opera "Traviata".

Koncerte, tarp kitų, dainavo A. Staškevičiūtė (F. Šopeno "Romansą"), J. Stasiūnas; buvo leista pasirodyti ir A. Kučingiui (10 metų išbuvusiam Sibiro tremtyje), padainavo Mefistofelio ariją "Vien tik auksas valdo mus"; be to dar pasirodė keletas jaunųjų solistų.

Koncertas baigtas V. Laurušo kantata "Lietuva dainuoja Leninui",

Pažymėtina, kad V. Laurušas yra LTSR Valstybinio akademinio operos ir baleto teatro direktorius ir meno vadovas.

— Apie operos sukaktį nemažai rašyta ir spaudoje: iš apžvalginių rašinių išskirtini Gražinos Aleksienės (Lietuvos Dailės Muziejaus Teatro ir Muzikos sk. ved.) ir V. Mažeikos, iš atsiminimų — A. Sodeikos ir P Olekos. Atsiminimai—subjektyvus dalykas, jie parodo nuotaikas, kuriomis gyventa, bet juose trūksta istorinės tikrovės. Tendencingai, ar ne, su istorine tikrove prasilenkiama ir apžvalgose, vengiant kai kurių faktų, kaip pvz. operos tarybos (kurios nuotrauką dedame šio nr. 8 p.) minėjimo ir kt.

Vienoje apžvalgoje, išvardines L. operos kūrėjus ir veteranus, V. Laurušas tokia eile sumini operos tęsėjus ir jauną prieauglį:

"...Šią estafetę perėmė jau didelį kūrybinį kelią nuženge žinomi scenos meistrai J. Stasiūnas, E. Saulevičiūtė, E. Čiudakova, R. Siparis, K. Šilgalis, M. Aleškevičiūtė, I. Jasiūnaitė, V. Adamkevičius, V. Česas, I. Ylienė, H. Zabulėnas, A. Lietuvninkas, I. Žukaitė, R. Marijošius, R. Tamulevičiūtė ir eilė kitų operos solistų. Tvirtu žingsniu eina ir jaunoji karta, jau spėjusi išgarsinti mūsų vokalinį meną toli už Lietuvos ribų, — V. Noreika, V. Daunoras, N. Ambrazaitytė, B. Alminaitytė, V. Kuprys,E. Kaniava, G. Apanavičiūtė, G Kaukaitė, E. Kornejeva, E. Kuodis."

"LA TRAVIATA" — LIETUVIŲ OPEROS CHICAGOJ PASTATYMAS (1966)

1. Violeta — sol. L. šukytė; 2. Violeta ir baronas —D. Mongirdaïtė ir A Grigas; "La Traviata", I veiksmas.